

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут комунікацій
Національна служба посередництва і примирення
Національна асоціація медіаторів України

Ministry of Education and Science of Ukraine
West Ukrainian National University
Education and Research Institute of Communications
National Mediation and Conciliation Service
National Association of Mediators of Ukraine

НАЦІОНАЛЬНА СЛУЖБА
ПОСЕРЕДНИЦТВА І
ПРИМИРЕННЯ

МАТЕРІАЛИ III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСПАРЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ІСТОРИЧНИЙ, ПРАВОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ»

**MATERIALS
OF THE III INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
«COMMUNICATION AS A FACTOR OF TRANSPARENCY OF SOCIAL INTERACTION:
PSYCHOLOGICAL, HISTORICAL, LEGAL, ECONOMIC AND POLITICAL DIMENSIONS»**

Співорганізатори / Co-organizers:

Нідерландська бізнес-академія (Нідерланди) / Netherlands Business Academy (Netherlands)
Варміно-Мазурський університет, філія в Ельку (Польща) /
University of Warmia and Mazury, Branch of in Elk (Poland)
«Assertive Group» (Швейцарія) / «Assertive Group» (Switzerland)
Оксфордський університет, Бізнес-школа Saïd (Велика Британія) /
Oxford University, Saïd Business School (UK)
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія) /
Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia)
Університет Шеперд (США) / Shepherd University (USA)
Університет штату Арізона (США) / Arizona State University (USA)
Центр глобального зв'язку (США) / Global Connective Center (USA)
Папський Григоріанський університет (Італія) / Pontifical Gregorian University (Italy)
Католицький університет Сан-Антоніо (Іспанія) / Catholic University of San Antonio (Spain)
Університет Туріба (Латвія) / Turiba University (Latvia)
Університет Матея Бела (Словаччина) / Matej Bel University (Slovakia)
Міжнародна асоціація медіації (Нідерланди) / International Mediation Association (Netherlands)
Клуб перемовин (Велика Британія) / The Negotiation Club (UK)
Асоціація медіаторів Грузії (Грузія) / Association of Mediators of Georgia (Georgia)
Міжнародна асоціація навчання та дослідження перемовин INTRA /
International Negotiation Teaching and Research Association INTRA

9-10 травня 2024 року / 9, 10th of May 2024
Тернопіль, Україна / Ternopil, Ukraine

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут комунікацій
Національна служба посередництва і примирення
Національна асоціація медіаторів України

Ministry of Education and Science of Ukraine
West Ukrainian National University
Education and Research Institute of Communications
National Mediation and Conciliation Service
National Association of Mediators of Ukraine

МАТЕРІАЛИ
III Міжнародної науково-практичної конференції
«КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК
ТРАНСПАРЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ:
ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ІСТОРИЧНИЙ, ПРАВОВИЙ,
ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ»
Том 2

MATERIALS
OF THE III INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
«COMMUNICATION AS A FACTOR OF TRANSPARENCY OF SOCIAL INTERACTION:
PSYCHOLOGICAL, HISTORICAL, LEGAL, ECONOMIC AND POLITICAL DIMENSIONS»

Співорганізатори / Co-organizers:

Нідерландська бізнес-академія (Нідерланди) / Netherlands Business Academy (Netherlands)
Варміно-Мазурський університет, філія в Ельку (Польща) /
University of Warmia and Mazury, Branch of in Elk (Poland)
«Assertive Group» (Швейцарія) / «Assertive Group» (Switzerland)
Оксфордський університет, Бізнес-школа Saïd (Велика Британія) /
Oxford University, Saïd Business School (UK)
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія) /
Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia)
Університет Шеперд (США) / Shepherd University (USA)
Університет штату Арізона (США) / Arizona State University (USA)
Центр глобального зв'язку (США) / Global Connective Center (USA)
Папський Григоріанський університет (Італія) / Pontifical Gregorian University (Italy)
Католицький університет Сан-Антоніо (Іспанія) / Catholic University of San Antonio (Spain)
Університет Туріба (Латвія) / Turiba University (Latvia)
Університет Матея Бела (Словаччина) / Matej Bel University (Slovakia)
Міжнародна асоціація медіації (Нідерланди) / International Mediation Association (Netherlands)
Клуб перемовин (Велика Британія) / The Negotiation Club (UK)
Асоціація медіаторів Грузії (Грузія) / Association of Mediators of Georgia (Georgia)
Міжнародна асоціація навчання та дослідження перемовин INTRA /
International Negotiation Teaching and Research Association INTRA

9-10 травня 2024 року / 9, 10th of May 2024
Тернопіль, Україна / Ternopil, Ukraine

УДК: 159.9:316.7:33:34:364
К 63

Комунікація як чинник транспарентності соціальної взаємодії: психологічний, історичний, правовий, економічний та політичний виміри: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 9-10 травня 2024 р.). : у 2 т. Том 2. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 65 с.

Збірник укладено на основі матеріалів доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Комунікація як чинник транспарентності соціальної взаємодії: психологічний, історичний, правовий, економічний та політичний виміри». У збірнику, відповідно до чотирьох тематичних напрямів конференції, розкрито проблеми вивчення комунікативних практик й ненасильницького спілкування у сучасному глобалізованому світі, окреслено вектори розвитку сфери перемовин, медіації та культури толерантної взаємодії у різних країнах світу:

1. Міжнародне партнерство та комунікації в сучасному глобалізованому світі.
2. Теорія та практика ведення політичних, дипломатичних, військових, торговельних і кризових перемовин.
3. Інститут медіації: українські реалії та зарубіжний досвід.
4. Психологічні та правові засади культури толерантної взаємодії.

Збірник стане у нагоді науковим, науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти і наукових установ, аспірантам, студентам, практикуючим психологам, медіаторам, правозахисникам, працівникам органів державної влади та місцевого самоврядування, іншим особам, яких цікавить актуальна тематика комунікації, перемовин та медіації.

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції. Погляди, висловлені в публікаціях, є виключно позицією авторів. Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

ISBN 978-966-654-603-9

Усі права захищені.

За будь-якого використання матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим.

© Західноукраїнський національний університет, 2024

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Ян ВАН ЗВІТЕН, ректор Нідерландської бізнес-академії, почесний професор Doctor Honoris Causa Західноукраїнського національного університету, экс-голова правління Нідерландського фонду якості для медіаторів SKM (Нідерланди).

Оксана КОВАЛЬ, директор навчально-наукового інституту комунікацій Західноукраїнського національного університету, кандидат педагогічних наук, доцент (Україна).

Марія ШЕСТЕРНЯК, заступник директора навчально-наукового інституту комунікацій, кандидат економічних наук, доцент Західноукраїнського національного університету (Україна).

Світлана ЗАПАРА, перший заступник голови Національної служби посередництва і примирення, доктор юридичних наук, професор (Україна).

Анатолій ФУРМАН – професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, доктор психологічних наук, професор (Україна).

Андрій ГІРНЯК, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, доктор психологічних наук, професор (Україна).

Сергій ШАНДРУК, професор кафедри психології та соціальної роботи, директор навчально-наукового центру моніторингу якості освіти та методичної роботи ЗУНУ, доктор психологічних наук (Україна).

Оксана ФУРМАН, професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, доктор психологічних наук, професор (Україна).

Марія БРИГАДИР, директор Школи професійного розвитку «АКМЕ» ННІ Західноукраїнського національного університету (Україна).

Юстина КРИВКОВСЬКА, професор Варміно-Мазурського університету, філії в Ельку (Польща).

Мечислав РОЗАНСЬКІ, професор факультету права та адміністрації Варміно-Мазурського університету в Ольштині (Польща).

Міхал ТУРОСІК, декан юридичного факультету Університету Матея Бела, професор (Словаччина).

Імантс БЕРГС, проректор з розвитку навчання та міжнародних відносин університету Туріба, професор (Латвія).

Леван ДЖАКЕЛІ, декан факультету права та соціальних наук Батумського державного університету імені Шота Руставелі, професор (Грузія).

Ірина ХОНДОГІЙ, директор Західного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги (Україна).

Пітер КЕСТІНГ, професор Орхуського університету, засновник Міжнародної асоціації навчання та дослідження перемовин «INTRA» (Данія).

Ремігіуш СМОЛІНСКІ, професор Лейпцизької вищої школи менеджменту HHL, засновник Міжнародної асоціації навчання та дослідження перемовин «INTRA» (Німеччина).

Філіп БРАУН – засновник та директор Клубу перемовин «The Negotiation Club» (Велика Британія).

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ – доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки, Західноукраїнський національний університет (Україна).

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій

ЗМІСТ

1. <i>Захарін Сергій</i> . Сучасні українські реалії та освіта.....	5
2. <i>Ісмаїл Євген</i> . Розвиток емпатії як ключ до психологічного розуміння толерантності.....	11
3. <i>Ісмаїл Євген</i> . Законодавче забезпечення толерантності: міжнародні стандарти та національна практика Ірландії.....	19
4. <i>Коваль Оксана, Глега Інна</i> . Особливості переговорної діяльності працівників органів МВС	28
5. <i>Коваль Оксана, Капалкіна Євгенія</i> . Особливості гуманітарних перемовин про звільнення цивільних осіб в контексті збройних конфліктів	32
6. <i>Коваль Оксана, Капалкіна Ірина</i> . Поняття та зміст основних принципів здійснення медіації.....	43
7. <i>Коваль Оксана, Капалкіна Ірина</i> . Психологічний аспект в роботі медіатора.....	47
8. <i>Коваль Оксана, Павлюк Тарас</i> . Особливості психічного стану в екстремальних ситуаціях	53
9. <i>Олійник Надія</i> . Комунікативна компетенція – обов’язкова складова професійної компетенції майбутнього медика.....	56
10. <i>Сеник Алла</i> . Вивчення специфіки медіації у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників	60

Захарін Сергій Володимирович
*доктор економічних наук,
головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ОСВІТА

Забезпечення доступу до освіти в умовах воєнного стану в Україні стало першочерговою необхідністю вітчизняної освітньої галузі. Військове вторгнення росії в Україну призвело до численних людських жертв і величезних руйнувань, у тому числі освітньої інфраструктури - 928 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів (Освіта під загрозою, 2022), було зупинено освітній процес в усіх закладах країни. Окрім того, згідно з даними ЮНІСЕФ, за перший місяць війни, розв'язаної рф в Україні, місце проживання змінили приблизно 4,3 млн дітей - більше половини дитячого населення країни. Зокрема, понад 1,8 млн дітей виїхали в країни Європи, 2,5 млн – внутрішньо переміщені особи всередині України (UNICEF, 2022). 25 лютого 2022 р. Міністерство освіти і науки України з метою убезпечення всіх учасників освітнього процесу рекомендувало закладам освіти припинити освітній процес та оголосити двотижневі канікули (МОН України, 2022). Проте зусиллями команди Міністерства освіти і науки України, зокрема і директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти, вдалося відновити освітній процес у дистанційній формі у більшості закладів.

Працівники директорату підготували та видали накази, які забезпечували право дітей на здобуття освіти незалежно від їхнього місця перебування.

Було ужито заходи для гарантованого права педагогічних працівників на працю та отримання винагороди за неї. Міністерство рекомендувало засновникам та керівникам закладів освіти під час організації освітнього процесу за різними формами долучати і тих педагогічних працівників, які вимушено залишили місця постійного проживання.

Забезпечено виготовлення та видавання документів про освіту державного зразка випускникам закладів загальної середньої освіти незалежно від місця їхнього проживання (перебування).

Директорат розробив методичні рекомендації щодо підготовки закладів освіти до нового навчального року в умовах воєнного стану та щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у 2022/2023 навчальному році.

Спільно з ЮНІСЕФ проведено роз'яснювальну роботу щодо організації освітнього процесу у закладах освіти в умовах воєнного стану.

Затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року та заходи щодо її реалізації.

З метою забезпечення максимальної підтримки осіб з ООП на час воєнних дій розширено можливості інклюзивно-ресурсних центрів.

Зокрема, відповідно до внесених до Положення про інклюзивно-ресурсний центр змін: розширено завдання ІРЦ; надано додаткові гарантії для осіб з особливими освітніми потребами, які вимушено змінити місце проживання (перебування); передбачено можливості для подання заяв, одержання висновків про комплексне психолого-педагогічне оцінювання розвитку особи та отримання консультацій фахівцями ІРЦ особами, з якими перебуває дитина; надано можливість використання документів через систему «Дія»; зменшено термін проведення комплексного оцінювання для дітей, які переїхали на тимчасове місце проживання; розширено можливості для проведення повторного комплексного оцінювання розвитку дитини, зокрема з метою моніторингу розвитку особи (за згодою батьків).

Також передбачено можливості для дітей, що постраждали внаслідок воєнних дій, зокрема тих, хто набув психологічні травми. Відкрито телеграм-канал «Підтримай дитину» для надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу, зокрема дітям з ООП.

Для забезпечення безперервності освітнього процесу для учнів з ООП підготовлено та ухвалено низку нормативних документів (постанова КМУ від

26.04.2022 № 483, якою внесено зміни до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти та Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти).

У межах ініціативи першої леді Олени Зеленської МОН реалізує проекти щодо формування спроможності педагогічних працівників та батьків надавати першу психологічну підтримку дітям під час здобуття освіти для досягнення найкращих результатів навчання, зокрема розроблено курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час і після завершення воєнних дій».

Наприкінці червня 2022 року Міністерство освіти та науки України (МОН) опублікувало лист «Про підготовку до початку та особливості організації освітнього простору в 2022/23 навчальному році», де визначається чи не найбільш пріоритетним напрямком у діяльності закладів освіти - гарантування безпечних умов навчання та праці для всіх учасників освітнього процесу з урахуванням досвіду роботи закладів освіти в умовах воєнного часу, а також – забезпечення якості освіти, яка буде впливати на перспективи добробуту нинішніх здобувачів освіти, їх родин, громад і країни в цілому впродовж десятиліть. Можна припустити, що такі формулювання відображають розуміння державного органу потреб суспільства у безпеці, яка нещадно порушена діями рф, та якості освіти. При цьому МОН акцентує увагу на викликах та загрозах, які є реальними для сучасного українського суспільства, зокрема: продовження воєнних (бойових) дій та можливих артилерійських обстрілів в межах окремих територій, загрози ракетно-бомбових ударів та діяльності диверсійно-розвідувальних груп, терористичних актів, можливих руйнувань (пошкоджень) критичної інфраструктури та обмежень у використанні енергоресурсів, комендантської години та загальної мобілізації на всій території країни.

На початку 2022-2023 навчального року запущено практичну роботу Державної установи «Школа супергероїв», яка надає освітні послуги дітям, що перебувають на лікуванні або реабілітації в закладах охорони здоров'я. Сфера діяльності - організація та забезпечення освітніх послуг у сфері дошкільної та

повної загальної середньої освіти особам, які перебувають на стаціонарному лікуванні або яким надається реабілітаційна допомога в закладах охорони здоров'я.

На початку 2022-2023 навчального року спільно з громадською організацією «Маленьке серце з мистецтвом» було утворено 8 філій, які найближчим часом будуть внесені в ДУ «Школа супергероїв»: відновити/побудувати укриття у 100% закладів загальної середньої освіти; реалізувати ініціативу першої леді Олени Зеленської із психологічної та емоційної підтримки учасників освітнього процесу; забезпечити здорове харчування для здобувачів освіти; організувати підвезення всіх учасників освітнього процесу; оновити 100% освітніх програм та електронних версій підручників для нової української школи; створити 25 STEM-центрів у закладах післядипломної освіти та обладнати всі школи STEM-лабораторіями.

Вивчення думки працівників сфери освіти, здобувачів освіти й батьків щодо навчання у період воєнного стану, дало змогу з'ясувати низку питань, що потребують швидких системних рішень, зокрема: налагодження роботи психологічної служби для допомоги здобувачам освіти різних рівнів, педагогічним працівникам у подоланні впливу травматичних подій на психічний розвиток. Означене передбачає як підвищення кваліфікації практичних психологів закладів освіти з цього напрямку, так і запровадження проблемних психоедукаційних курсів для широких верств населення; налагодження системної роботи з дітьми та молоддю, які пропустили значну частину навчання, що потребує цілеспрямованої фінансової, правової, науково-методичної підтримки. Актуальним є створення адресних освітніх дорожніх карт для постраждалих внаслідок війни здобувачів освіти; узагальнення та популяризація досвіду роботи з означеною когортою здобувачів освіти педагогів-практиків, а також консолідація відповідних наукових пошуків, що сприятимуть підготовці інформаційного й методичного забезпечення роботи (з дітьми та молоддю, які пропустили значну частину навчання, були під впливом травматичних подій та потребують психологічної підтримки); підготовка педагогічних працівників,

практичних психологів закладів освіти до роботи з дітьми та молоддю, які пропустили значну частину навчання, були під впливом травматичних подій та потребують психологічної підтримки на етапі навчання в закладах вищої освіти та на курсах підвищення кваліфікації.

Наприкінці червня 2022 року Міністерство освіти та науки України (МОН) опублікувало лист «Про підготовку до початку та особливості організації освітнього простору в 2022/23 навчальному році», де визначається чи не найбільш пріоритетним напрямком у діяльності закладів освіти - гарантування безпечних умов навчання та праці для всіх учасників освітнього процесу з урахуванням досвіду роботи закладів освіти в умовах воєнного часу, а також – забезпечення якості освіти, яка буде впливати на перспективи добробуту нинішніх здобувачів освіти, їх родин, громад і країни в цілому впродовж десятиліть. Такі формулювання відображають розуміння державного органу потреб суспільства у безпеці, яка нещадно порушена діями РФ, та якості освіти. При цьому МОН акцентує увагу на викликах та загрозах, які є реальними для сучасного українського суспільства, зокрема: продовження воєнних (бойових) дій та можливих артилерійських обстрілів в межах окремих територій, загрози ракетно-бомбових ударів та діяльності диверсійно-розвідувальних груп, терористичних актів, можливих руйнувань (пошкоджень) критичної інфраструктури та обмежень у використанні енергоресурсів, комендантської години та загальної мобілізації на всій території країни.

Водночас ми можемо аналізувати ефективність заходів, здійснюваних нашою державою для запобігання та реагування на напади й загрози нападів на навчальні заклади, а також розробку та забезпечення таких національних стратегічних рамок, які б містили у відповідних випадках комплексні заходи для запобігання описаним загрозам, пов'язаним зі школами, включаючи безпеку дітей і вчителів під час війни, а також на постконфліктних етапах.

Список використаних джерел:

1. Lu, Wang & Xiaoting, Wang, Qiang, Ju, Quanwei, Li, Manyi, Li, Wei, Zhang. Game-Based Mobile Learning System for Campus on Android Platform. Edutainment Technologies Educational Games and Virtual Reality / Augmented Reality Applications: Proceedings of the 6th International Conference on E-learning and Games, Edutainment (Vol. 1, pp. 55-62). September 7-9, 2011, Taipei, Taiwan. Berlin, Heidelberg: Springer. <https://jurfem.com.ua/bezpechna-shkola-vyklyky-systemy-osvity-v-umovakh-viyny/>
2. Захарін С.В. Проблеми та перспективи гібридного освітнього процесу у закладах освіти. Вісник науки та освіти. (Категорія Б). (Серія «Педагогіка»): журнал. Видавнича група «Наукові перспективи», 2023. № 4(10) 2023. С. 469-478. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/issue/archive>
<https://lib.iitta.gov.ua/735218/>
3. Захарін С.В. Актуальні наукові інновації: формування системи безпечної освіти України в умовах війни. Огнев'юківські читання «Освіта — сутність часу» присвячені пам'яті доктора філософських наук, професора, академіка НАПН України, заслуженого працівника освіти України, повного кавалера ордена «За заслуги» Віктора Олександровича Огнев'юка (10 квітня 2023 року м. Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка). 2023. С. 36. URL: <https://kubg.edu.ua/informatsiya/naukovtsyam/podiji/7958-vseukrainska-naukovo-praktychna-onlain-konferentsiia-z-mizhnarodnoiu-uchastiu-innovatsiini-osvitni-praktyku-pidhotovky-suchasnoho-pedahoha-v-umovakh-realizatsii-kontseptsii-nova-ukrainska-shkola.html>
4. Захарін С.В. Нові виклики для української освіти під час війни. Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в XXI столітті: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 30 березня 2023 р.). Біла Церква: ЦФЕНД, 2023. С. 10-12. URL: http://www.economics.in.ua/2023/04/blog-post_9.html <https://lib.iitta.gov.ua/734913/>

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія перемовин та
медіація» Західноукраїнського національного університету (Україна)*

РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ ЯК КЛЮЧ ДО ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗУМІННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Постановка проблеми. Неоднозначність, складність і неоднозначність подій сучасного життя висуває підвищені вимоги до людини щодо її соціальної адаптованості, стійкості, особистісних можливостей справлятися зі складними життєвими і професійними завданнями, а в критичних ситуаціях – виявляти стійкість до невизначеності свого життя. доля. внутрішній стан і невизначені зовнішні ситуації. Надання психологічної допомоги населенню та збереження його психічного здоров'я є одним із завдань майбутнього психолога, яке вимагає від нього готовності та здатності не тільки об'єктивно оцінити нетипові особливості проблеми клієнта, а й надати йому психологічну підтримку. у вирішенні психологічної проблеми. У таких умовах професійні компетенції психолога пов'язані з наявністю ряду особистісних характеристик. Провідне місце тут займає вміння терпіти невизначеність.

У сучасних умовах це вміння стає важливою професійною рисою, яка дозволяє позитивно реагувати на ситуації невизначеності в контексті реагування на проблемність завдання, використовувати нові методи вирішення складних завдань і терпіти невизначеність. Однак для інтолерантної особистості характерне прагнення до прозорості та контролю, домінування правил і принципів. Він має дихотомічні погляди, які ускладнюють процес надання ефективної психологічної допомоги [1, с. 20].

Формування здатності до емпатії як ключ до психологічного розуміння толерантності потребує спеціально організованої діяльності на етапі професійного становлення.

Враховуючи складність зазначеного явища [1, с. 20] та труднощі у визначенні предикторів толерантності до емпатії, зазначимо, що актуальним є пошук нових факторів формування толерантності. Згідно з дослідженнями, емпатія виконує мотиваційну, когнітивну, комунікативну, адаптивну, аксіологічну, регулятивну та трансмісійну функції [4], тому в даній роботі буде розглянуто фактори розвитку емпатії як ключ до психологічного розуміння толерантності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям формування особистості майбутнього психолога в процесі професійної підготовки присвячено значну кількість праць (Т. Буякас, О. Кокун, О. Матвієнко, В. Панок, Н. Пов'якель, О. Ткачишина, Н. Чепелєва, В. Шахов та ін.); вивчення різних аспектів професійних характеристик, підготовки та професійного розвитку психологів; сутність, побудова та розвиток професійних якостей психолога (О. Бондаренко, О. Власова, Л. Карамушка, В. Моляко, В. Семиченко, Т. Титаренко та ін.), зокрема в контексті розвитку/формування толерантності до емпатії, механізмів зміни особистості (А. Гусєв, С. Максименко, П. Лушин та ін.).

Питання толерантності до емпатії також привертало увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (С. Баднер, А. Гусєв, К. Дюргейм, Ф. Зенасні, Т. Корнілова, П. Клампіт, П. Лушин, Д. Маклейн, С. Максименко, Н. Перегончук, Н. Роттер, Д. Фостер, Е. Френкель-Брансвік та ін.).

Слід зазначити, що більшість теоретичних та емпіричних досліджень зосереджені на негативних емоційних реакціях на ситуації невизначеності. Проте також вивчався пом'якшувальний вплив невизначеності на позитивні та негативні емоції (Erik van Dijk, Marcel Zeelenberg [1]), а також вплив стану короткочасної задоволеності на позитивні емоційні реакції на невизначеність (Н. Kurtz). , Т. Д. Вілсон, Д. Т. Гілберт [2]).

Аналіз результатів теоретичного дослідження дозволяє зробити висновок, що толерантне ставлення до невизначеності передбачає прояв адаптивних здібностей та використання різноманітних її можливостей і переваг, а

інтолерантне ставлення – негативне ставлення, що проявляється станами тривоги та афекту, також залежно від соціального середовища [5].

Так, Е. Андерсон, Р. Кардон, М. Діфенбах і П.К.Дж. Хан [1], досліджуючи зв'язок між невизначеністю та афектом, зазначає, що афект та емоції впливають на розум людини в контексті невизначеності. Важливим аспектом оцінки ситуацій невизначеності та визначеності є фактор, що визначає особливості емоційних процесів у таких ситуаціях. Та сама ситуація може сприйматися по-різному, якщо певні контекстуальні особливості відрізняються [18].

Це означає, що як невизначеність, так і визначеність залежно від контексту та суб'єктивної оцінки ситуації можуть викликати як позитивні, так і негативні емоційні реакції. Тут слід звернути увагу на емпатію, яка є інтегруючою властивістю людини, яка, виконуючи різні функції, оцінює такі ситуації. Оскільки емпатія як складне психологічне утворення є однією з основних ознак ефективної роботи психолога, багато вчених звертають на неї увагу. Важливим для цього дослідження є аналіз емпатії в поєднанні трьох напрямків. Емпатію поділяють на когнітивну (Я. Хаканссон, О. Бодальов та ін.), афективну (А. Гольдштейн, Г. Міхаельс, В. Бойко) і конативну (Ю. Гіппенрейтер, Т. Карягіна, О. Козлова та ін.) феномен [9], який відображає процес розвитку ТН у майбутніх психологів у контексті когнітивного, афективного та конативного структурних компонентів [5].

Емпатія також досліджується як процес, стан і властивість особистості, афективно-когнітивний процес, інструмент ефективної взаємодії у спілкуванні тощо. Зокрема, Г. Пирог та Н. Шикірава [9] зазначають, що емпатія має позитивний характер, терапевтичний потенціал і якісно впливає на ефективність професійної діяльності у сферах психології, медицини та соціальної роботи.

Слід зазначити, що емпатія вважалася формуючим фактором, хоча не ТН, а в контексті толерантності особистості. Так, К. Мілютіна [8], досліджуючи толерантність як передумову створення інклюзивних спільнот, одним із особистісних факторів толерантності розглядала шкалу емпатії, а зокрема

толерантність до змін і невизначеності середовища як один із чинників – типи толерантності особистості.

Також у працях Н. Губи та Ж. Гладкіха [1] психологічні чинники на мікрорівні, окрім особистого життєвого досвіду в умовах спілкування та взаємодії, стилю дитячо-батьківських стосунків, включають вже сформовані психологічні особливості дитини. Найважливішим фактором автори вважають позитивну ідентичність. Можна припустити, що здатність до наслідування, вміння поставити себе в ситуацію іншої людини, як необхідна умова ефективної емпатії, дозволяє проникнути у світ невизначеності чи проблемної ситуації іншої людини, що є ознакою толерантності, на тлі позитивного емоційного стану.

Отже, можна говорити про наявність різноманітних теоретичних та експериментальних досліджень щодо особливостей емпатії та її ролі у професійній діяльності психолога, різноманітних реакцій на невизначеність, але чинники формування толерантності ще не повністю досліджені. досліджено, що визначає важливість даної проблеми. Відкритим залишається питання визначення емпатії як одного з факторів розвитку ТН у майбутніх психологів.

Толерантність до емпатії відіграє важливу роль у когнітивному, афективному та конотативному аспектах.

У результаті теоретичного дослідження рівнів розвитку емпатії до толерантності встановлено, що переважання середнього та високого рівнів її розвитку характерне для людей соціономічних професій, представником яких є психолог. Тому вже на етапі вибору професії кафедри психології обирають ті, у яких здатність до емпатії розвинена на достатньому рівні.

Аналізуючи швидкість розвитку толерантності залежно від рівня розвитку емпатії, можна помітити, що здатність входити в емоційний резонанс з оточуючими, розуміти динамічний внутрішній світ іншої людини з усією його складністю та різноманіттям, діяти в умови дефіциту інформації, довіряти власному досвіду на рівні інтуїції, проявляти допитливість у розумінні інших людей, вміння створювати атмосферу довіри у комунікації, вміння проявляти емоції.

Результати аналізу співвідношення емпатії з толерантністю дають можливість емпіричного обґрунтування емпатії як фактора формування толерантності, зокрема:

- позитивне ставлення особистості у вигляді допитливості, інтересу, достатньо широкого спектру емоційних реакцій та емпатійного сприйняття, ймовірно, виступає чинником формування толерантності;

- емпатія є чинником формування особистої готовності до змін, яка проявляється в здатності справлятися зі змінами, не відчувати стресу в нових і проблемних ситуаціях та ефективно реагувати на ситуації невизначеності, що є детермінантою толерантності;

- зосередження уваги на стані, проблемах і поведінці іншої людини (раціональний канал емпатії), опора на минулий досвід (інтуїтивний канал емпатії) і розуміння іншої людини на основі емпатії (ідентифікація) пов'язані з прагненням до прозорості.

Розвиток емпатії важливий для психологічного розуміння толерантності, оскільки емпатія допомагає нам краще розуміти почуття та точки зору інших людей. Це ключовий аспект розвитку міжособистісних стосунків і спілкування в різних сферах життя. Існує кілька способів розвитку емпатії:

1. Активне слухання: слухайте інших людей, не відволікаючись і зосереджуючись на їхніх словах та емоціях. Це допомагає поглибити ваше розуміння інших та їхній досвід.

2. Уявіть себе на місці іншої людини: ми намагаємося поставити себе на місце іншої людини та уявити, як би ми почувалися на її місці. Це сприяє кращому розумінню їхньої мотивації та досвіду.

3. Прояв емоційної емпатії: показ власних емоцій у відповідь на почуття інших. Це допомагає нам побачити схожість у нашому власному досвіді та почуттях з іншими людьми.

4. Розвивайте навички емпатії: активно практикуйтеся в прояві емпатії до інших, які переживають важкі ситуації або борються з труднощами. Це розвиває нашу чутливість і розуміння потреб інших людей.

Розвиток емпатії відіграє важливу роль у формуванні толерантності та психологічного розуміння інших людей. Емпатія - це здатність сприймати, розуміти та співпереживати емоціям і переживанням інших людей. Розвиваючи емпатію, ми набуваємо здатності дивитися на світ очима інших, розуміти їхні почуття та переживання, що змусить ставитися до них з повагою та розумінням.

Серед способів розвитку емпатії виділяємо:

1. Активне слухання: звертати увагу на слова іншої людини, виявляти інтерес і розуміння. Прислухатися не тільки до їхніх слів, але й спробувати зрозуміти їхні почуття та мотивацію.

2. Уявити себе на місці іншої людини: спробувати уявити, як би ви почувалися на місці іншої людини. Це допоможе краще зрозуміти їхні почуття та переживання.

3. Активно ставити запитання та виявляйте інтерес: ставити запитання, які допомагають розкрити почуття та переживання іншої людини. Виявляйте інтерес до їхнього досвіду.

4. Практикувати співчуття: навчитися виявляти співчуття до інших, особливо у складних ситуаціях. Поділитися своїм співчуттям і підтримкою.

5. Спілкуватися з різними людьми: спілкуватися з людьми з різних культур, соціальних класів і життєвого досвіду. Це допоможе розширити кругозір і краще зрозуміти різноманіття людського досвіду.

Важливість проблеми толерантності залежить від соціальних, економічних, правових, політичних, соціокультурних та інших подій, які відбуваються в сучасному суспільстві. Зараз, як ніколи, загострюються міжетнічні, міжрелігійні, міжкультурні та міждержавні протистояння, в основі яких лежить неприйняття чужих поглядів, традицій і вірувань, небажання слухати і приймати думки інших людей, визнання помилок тощо.

Ці та інші процеси мегаглобалізації ставлять перед сучасним суспільством завдання сформувати особистість, здатну в таких складних і нестабільних умовах жити і діяти конструктивно, а також толерантно протистояти різноманітним деструктивним впливам сучасного, багатогранного суспільства.

Особливу увагу слід приділяти розвитку та формуванню толерантності як важливої риси особистості, що формується, особливо у підлітків, оскільки цей період є найбільш сензитивним для становлення психосоціальної особистості та найбільш конструктивним для формування та розвитку такої особистості. особистість. якість.

Період характеризується найвищим показником різноманітних відхилень у розвитку особистості, спустошення духовного світу, деформації загальноприйнятих соціальних норм поведінки; підліток, активно вступаючи у доросле життя, наполегливо намагається освоїти різні соціальні ролі, інтенсивно формуючи та презентуючи свою ідентичність (Б. Братусь, Л. Божович, М. Боришевський, І. Гоян, О. Музика, Л. Орбан Лембрик, А. Петровський та ін.). Таким чином, подальша життєва позиція підлітка буде прямо залежати від його ставлення до світу в цілому, до себе та оточуючих, від бажання і готовності підлітка визнавати і приймати чужі переконання і погляди, навіть якщо ці переконання прийняті не повністю, прийняті та змодельовані на них, засновані виключно на нормативно затверджених актах власної поведінки, спрямованих на демонстрацію моральної поведінки.

Розвиток емпатії та толерантності є важливим аспектом будь-якого суспільства, оскільки це допомагає побудувати більш толерантний і співчутливий світ, де кожен відчуває розуміння та підтримку.

Розвиток емпатії та толерантності дозволяє нам краще розуміти та цінувати різноманіття поглядів і досвіду інших людей, що сприяє розвитку толерантності та побудові гармонійних стосунків.

Список використаних джерел:

1. Губа Н., Гладких Ж. Теоретичний аналіз психологічних чинників, які впливають на формування толерантності. Психологічні перспективи. 2018. Вип. 32. С. 97-108.

2. Мілютіна К.Л. Перспектива дослідження толерантності як передумови створення інклюзивних спільнот. Теорія і практика сучасної психології. 2019. Т. 1. № 2. С. 80-84.
3. Пирог Г., Шикірава Н. Особливості емпатії на різних етапах професійного становлення практичних психологів системи освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія «Психологічні науки». 2020. Вип. 10 (55). С. 87-99. URL: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.10\(55\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.10(55).09).
4. Хілько С.О. Психологічні умови формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2018. 279 с.
5. Хілько С.О. Толерантність до невизначеності в структурі саморегуляції особистості в епоху змін. Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти : збірник матеріалів Х Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 травня 2021 р. Київ : ДЗВО «УМО», 2021. 304 с. С. 277-284.
6. Хілько С.О. Сутність і типи ситуацій невизначеності у професійній діяльності психологів. Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. Т. 1 : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Київ : Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, 2016. Вип. 45. С. 144-150.
7. The Relationship Between Uncertainty and Affect / C. Anderson, R.N. Carleton, M. Diefenbach, P.K.J. Han. Front Psychol. 2019. 10:2504. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02504.
8. Dijk E., M. Zeelenberg. The dampening effect of uncertainty on positive and negative emotions. 2006. URL: <https://doi.org/10.1002/bdm.504>.
9. Khilko S.O. Study of Future Psychologists' Tolerance to Uncertainty Maturity. Science and Education. 2017. № 9. P. 59-67. 21. Kurtz J., Wilson T., Gilbert D. Quantity versus uncertainty: When winning one prize is better than winning two.

Journal of Experimental Social Psychology. 2007. № 43 (6). P. 979-985. URL:
https://www.researchgate.net/publication/229189805_Quantity_versus_uncertainty_When_winning_one_prize_is_better_than_winning_two.

Євген Ісмаїл

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія перемовин та
медіація» Західноукраїнського національного університету (Україна)*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ІРЛАНДІЇ

Постановка проблеми. Ірландія — це одне поняття, хоча існує незалежна Республіка Ірландія (Ейре) і Північна Ірландія, яка є частиною Сполученого Королівства. Ірландія впроваджує міжнародні стандарти у свої національні закони та практику, забезпечуючи захист прав людини та недискримінацію. Важливою частиною цієї роботи є активна участь у міжнародних договорах та створення національних законодавчих ініціатив, які гарантують рівні права та можливості для всіх громадян, незалежно від їх ознак та належності до конкретних соціальних груп.

Ірландія — країна легенд і стародавньої історії, архітектури, країна пристрасті та краси. Перед нами відкривається ціла історія і дивовижна архітектура. Зустріч з історією в кожному камені, в кожному селі, в кожній фортеці. Кожен, хто не гуляв цими вузькими вуличками, приїжджає до Ірландії з відчуттям, що світ великий, а його історія вічна. Це дивовижна країна, де переплітаються геній мудреця і зворушлива наївність дитини [2, с.27].

Жителі Республіки Ірландія є одними з найпобожніших католиків. Однак і вони, як і більшість Європи, зазнали впливу дехристиянізації. Ірландці дедалі

рідше ходять на месо, а змішані шлюби між католиками та протестантами стають все більш поширеними. Цікаво, що 22% ірландців вважають важливим ходити до церкви, але 35% вважають, що не менш важливо хоча б раз на тиждень ходити в паб, слухати музику, грати в більярд, читати газети, говорити про політику, подивитися матч з регбі.

Разом з тим, про певну кризу цінностей почали говорити під час оцінок наслідків мультикультуралізму й іммігрантської політики влади, що серйозно змінила попередній консенсус щодо можливостей спільної культури [3].

Мета дослідження – дослідити законодавче забезпечення толерантності: міжнародні стандарти та національна практика Ірландії.

Методологія дослідження. Загальнонауковий метод опису використано при представленні тематичних складових традиційних ціннісних ідентифікаторів. Аналіз вибірки матеріалів за окремими темами узагальнено методом синтезу до певних висновків щодо кожної представленої характеристики.

Толерантність – це якість, що характеризується справедливим ставленням до думки інших та свідомою зміною ставлення до тих, чиї правила життя не відповідають загальноприйнятим.

Можна сміливо стверджувати, що ірланці корегують власні переконання, зважаючи на зміну настроїв у суспільстві.

Аналіз матеріалів показав, що тема законодавчого забезпечення толерантності: міжнародні стандарти та національна практика Ірландії торкнулася не тільки проблеми єдності в країні, а й традиційного для кожного ірландця права на свободу переконань та думок. Відтепер ірланці вчать проявляти толерантність до співгромадян, навіть якщо їх думки щодо майбутнього країни не співпали.

Задля уникнення однозначності думок, подаються цитати з листів дописувачів сайту. З них зрозуміло, що вихід з ЄС змінює долі й думки, впливає на вчинки кожного. Панорамний показ повсякденних сторіз прямою мовою учасників – вдалий прийом переконання. Дійсно, бути толерантним до світу –

легко, співіснувати з тими, хто, з вашої точки зору, зробив хибний вибір – занадто складно. The Irish Times показує гостру актуальність традиційної ірландської цінності – толерантність. Різні виміри толерантності презентовано у статтях про виховання та освіти. Звертається увага на необхідність прищеплення даної якості як у родинному колі, так і через шкільні уроки.

Ключові слова: традиційні британські цінності; Brexit; мультикультуралізм; самоідентифікація; Britishness.

Толерантність, як ключова складова суспільної злагоди та стабільності, має вагоме значення в сучасному світі. Законодавче забезпечення толерантності сприяє захисту прав людини, запобіганню дискримінації та створенню умов для гармонійного співіснування різних соціальних груп.

Розглянемо міжнародні стандарти законодавчого забезпечення толерантності та національна практика Ірландії в цьому контексті.

Законодавче забезпечення толерантності є важливим елементом захисту прав людини та створення гармонійного суспільства. Ірландія активно впроваджує міжнародні стандарти толерантності у своє національне законодавство, забезпечуючи рівні права та можливості для всіх громадян. Це досягається через прийняття комплексних законів проти дискримінації, створення спеціалізованих органів та розробку національних планів дій. Однак, постійна робота над вдосконаленням законодавства та практики залишається ключовим завданням для досягнення справжньої толерантності в суспільстві.

Ірландія, як частина міжнародної спільноти, активно впроваджує міжнародні стандарти толерантності у своє національне законодавство. Ці стандарти, розроблені ключовими міжнародними організаціями, спрямовані на забезпечення захисту прав людини, запобігання дискримінації та сприяння рівності. Нижче представлені основні міжнародні документи та їх впровадження в Ірландії.

1. Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО (1995)

- **Основні положення.** Декларація визначає толерантність як повагу, прийняття та розуміння багатоманітності культур, форм самовираження та способів прояву людської індивідуальності.

- **Впровадження в Ірландії.** Ірландія активно підтримує освіту з питань толерантності та багатоманітності, що відображено в навчальних програмах та ініціативах з громадянської освіти.

2. **Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966)**

- **Основні положення.** Пакт зобов'язує держави-учасниці поважати права всіх осіб без дискримінації за будь-якими ознаками, включаючи расу, колір шкіри, стать, мову, релігію, політичні або інші переконання.

- **Впровадження в Ірландії.** Права, закріплені в Пакті, відображені в національних законах про права людини та антидискримінаційних заходах.

3. **Європейська конвенція з прав людини (1950)**

- **Основні положення:** Стаття 14 Конвенції забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою. Протокол №12 розширює цю заборону на будь-які права, закріплені в національному законодавстві.

- **Впровадження в Ірландії:** Ірландія, як член Ради Європи, інтегрувала положення Конвенції у своє законодавство через Закон про Європейську конвенцію з прав людини 2003 року.

4. **Хартія основних прав Європейського Союзу (2000)**

- **Основні положення.** Хартія забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою, включаючи стать, расову чи етнічну приналежність, релігію, вік або інвалідність.

- **Впровадження в Ірландії.** Як член Європейського Союзу, Ірландія дотримується положень Хартії, що відображено у національному законодавстві та політиці.

Міжнародні організації, такі як ООН, Рада Європи та Європейський Союз, встановили низку стандартів, що сприяють розвитку толерантності та захисту прав людини.

1. **Декларація принципів толерантності ЮНЕСКО (1995).** Цей документ визначає толерантність як повагу, прийняття та розуміння різноманіття світових культур, форм самовираження та способів прояву людської індивідуальності. Декларація закликає до активної пропаганди толерантності через освіту та законодавчі ініціативи.

2. **Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966).** Пакт зобов'язує держави-учасниці поважати права кожної людини без дискримінації за будь-якими ознаками, включаючи расу, колір шкіри, стать, мову, релігію, політичні або інші переконання.

3. **Європейська конвенція з прав людини (1950).** Стаття 14 цієї конвенції забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою, а Протокол №12 розширює цю заборону на будь-які права, закріплені в законодавстві держави.

4. **Хартія основних прав Європейського Союзу (2000)** Хартія забороняє дискримінацію за будь-якими ознаками та закріплює право на рівність перед законом.

Ірландія, як член Європейського Союзу та Рада Європи, активно впроваджує міжнародні стандарти толерантності у своє національне законодавство. Основні законодавчі акти та ініціативи, спрямовані на забезпечення толерантності, включають:

1. **Constitution of Ireland (1937).** Конституція Ірландії гарантує основні права та свободи кожної особи, включаючи право на рівність перед законом та захист від дискримінації.

2. **Equal Status Acts (2000-2015).** Цей комплекс законів забороняє дискримінацію в різних сферах життя, таких як освіта, охорона здоров'я, доступ до товарів та послуг. Закони включають захист від дискримінації за такими ознаками, як стать, цивільний стан, сімейний стан, вік, інвалідність, расова чи етнічна приналежність, релігія, сексуальна орієнтація та місце проживання.

3. **Employment Equality Acts (1998-2015).** Закони забезпечують рівні можливості в сфері праці, забороняючи дискримінацію в наймі на роботу, умовах праці, оплаті праці, просуванні по службі та звільненні. Закон також створює

механізми для захисту прав працівників через звернення до Трудового суду (Labour Court).

4. **Irish Human Rights and Equality Commission (IHREC).** Ця комісія була створена для сприяння та захисту прав людини та рівності в Ірландії. IHREC має повноваження розслідувати випадки дискримінації, проводити дослідження, розробляти політичні рекомендації та підвищувати обізнаність громадськості. Комісія сприяє та захищає права людини та рівність в Ірландії. Має повноваження розслідувати випадки дискримінації, проводити дослідження, розробляти політичні рекомендації та підвищувати обізнаність громадськості.

5. **National Action Plan Against Racism (2005-2008).** Хоча цей план вже не діє, він заклав основу для поточних ініціатив, спрямованих на боротьбу з расизмом та забезпечення рівних прав для всіх громадян, незалежно від їхньої расової чи етнічної приналежності.

Ірландія активно впроваджує міжнародні стандарти толерантності у своє національне законодавство, створюючи правову основу для захисту прав людини та запобігання дискримінації. Це досягається через прийняття комплексних законів, створення спеціалізованих органів та розробку національних планів дій. Законодавче забезпечення толерантності сприяє створенню гармонійного та рівноправного суспільства, де кожна людина має можливість реалізувати свої права та потенціал.

Законодавче забезпечення толерантності в Ірландії охоплює низку нормативно-правових актів, які спрямовані на захист прав людини, боротьбу з дискримінацією та підтримку рівності. Ось основні національні стандарти в цій сфері:

1. Конституція Ірландії (Bunreacht na hÉireann)

Конституція Ірландії гарантує основні права та свободи, включаючи рівність перед законом, право на свободу думки, совісті та віросповідання, а також захист від дискримінації.

2. Закон про рівність статусу (Equal Status Act, 2000-2018)

Цей закон забороняє дискримінацію за віком, інвалідністю, сімейним станом, статтю, сексуальною орієнтацією, релігією, расою, членством у кочовому співтоваристві та іншими ознаками у сфері постачання товарів і послуг, освіти та житла.

3. Закон про зайнятість (Employment Equality Act, 1998-2015)

Цей закон забороняє дискримінацію у сфері працевлаштування за тими ж ознаками, що й Закон про рівність статусу. Він охоплює умови праці, винагороду, доступ до роботи та інші аспекти зайнятості.

4. Закон про захист від домагань (Protection of Employees (Part-Time Work) Act, 2001)

Цей закон забезпечує захист працівників від сексуальних домагань та домагань на ґрунті статі на робочому місці.

5. Закон про біженців (Refugee Act, 1996)

Цей закон регулює питання надання притулку та захисту біженців, забезпечуючи їм рівні права та захист від дискримінації.

6. Закон про боротьбу з насильством на ґрунті ненависті (Prohibition of Incitement to Hatred Act, 1989)

Цей закон забороняє заклики до ненависті за расовою, релігійною, національною ознакою та іншими критеріями.

7. Закон про цивільні партнерства та деякі права та обов'язки співжиття (Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act, 2010)

Цей закон забезпечує правове визнання одностатевих партнерств та встановлює права та обов'язки співжиття.

8. Закон про гендерне визнання (Gender Recognition Act, 2015)

Цей закон дозволяє особам змінювати свій гендер у офіційних документах без обов'язкового медичного втручання чи діагнозу.

Інституції

Ірландська комісія з прав людини та рівності (Irish Human Rights and Equality Commission) є незалежним органом, який працює над захистом прав людини та сприяє рівності, а також надає підтримку та консультації з питань дискримінації.

Ці закони та інституції забезпечують правову основу для захисту та просування толерантності в Ірландії, спрямовані на боротьбу з дискримінацією та підтримку рівноправності у різних сферах життя.

Законодавче забезпечення толерантності в Ірландії охоплює широкий спектр правових актів, спрямованих на захист прав людини, запобігання дискримінації та сприяння рівності.

Інституції та органи

1. **Ірландська комісія з прав людини та рівності (Irish Human Rights and Equality Commission, IHREC).** Незалежний орган, який працює над захистом прав людини, сприяє рівності та надає підтримку і консультації з питань дискримінації. IHREC також здійснює моніторинг дотримання відповідних законів та виступає в ролі адвоката прав людини на національному рівні.

Додаткові заходи

1. **Національна стратегія інтеграції мігрантів.** Спрямована на сприяння інтеграції мігрантів у ірландське суспільство, забезпечення рівних можливостей і доступу до послуг.

2. **Політика щодо надання притулку.** Регулює питання надання притулку та захисту біженців, забезпечуючи їм рівні права та захист від дискримінації.

Висновки. Ірландія має розвинену систему законодавства для забезпечення толерантності, що охоплює різні аспекти суспільного життя, від захисту прав у сфері зайнятості до забезпечення рівних можливостей для всіх громадян незалежно від їхніх індивідуальних характеристик. Це законодавство підтримується роботою незалежних інституцій та національними стратегіями, спрямованими на створення інклюзивного та справедливого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Constitution of Ireland (Bunreacht na hÉireann): www.constitution.ie
2. Equal Status Acts 2000-2018: IHREC Equal Status Acts
3. Employment Equality Acts 1998-2015: IHREC Employment Equality
4. Prohibition of Incitement to Hatred Act 1989: Prohibition of Incitement to Hatred Act 1989
5. Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010: Civil Partnership Act 2010
6. Gender Recognition Act 2015: Gender Recognition Act 2015
7. Irish Human Rights and Equality Commission (IHREC)
8. Національна стратегія інтеграції мігрантів: Migration Integration Strategy
9. Refugee Act 1996: Refugee Act 1996.

Оксана Коваль

*директорка навчально-наукового інституту комунікацій,
к.п.н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

Інна Глега

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія перемовин та медіація»
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕГОВОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ МВС

Після початку повномасштабної війни росії проти України надзвичайно загострилася низка суспільних проблем. Збройна агресія росії спровокувала вимушену міграцію, перенавантаження ресурсів громад, появу нових осередків злочинності, також потребує особливої уваги питання соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами, реінтеграції учасників бойових дій тощо. В умовах воєнного стану перед органами МВС постали численні виклики. Особливої уваги потребує вирішення нагальних проблем у сфері кризових перемовин під час забезпечення працівниками МВС охорони прав і свобод громадян, протидії злочинності, утримання громадської безпеки, проведення спеціальних операцій та деескалації можливих конфліктів.

Тож, з кожним днем все більш актуальною стає проблема впровадження ненасильницьких засобів вирішення конфліктних ситуацій. Адже під час загострення криміногенної ситуації в країні та зростання злочинності, підвищуються вимоги до діяльності правоохоронних органів.

Аби дати відсіч усім цим явищам, потрібні комплексні зусилля та відмінна професійна підготовка. Професійні навички перемовників є вкрай важливими під час проведення спеціальних операцій підрозділів МВС України, особливо щодо

затримання озброєних злочинців та звільнення заручників.

Переговорна комунікація є відносно новим напрямом діяльності правоохоронних органів, який не замінює, а навпаки доповнює традиційні способи та форми боротьби зі злочинністю та може бути невід'ємною частиною тактичних дій, зокрема із застосуванням засобів процесуального примусу, спеціальних тактичних засобів та вогнепальної зброї [2, с. 160].

Переговори – це самостійна соціальна навичка, яка не може бути зведена ні до процесу співпраці, ні до процесу боротьби, а містить елементи обох у діалектичній взаємодії. У правоохоронній практиці переговори є одним із ненасильницьких способів боротьби зі злочинністю, що ґрунтується на праві, моралі та психології. Це пояснюється тим, що вони активно сприяють розкриттю та розслідуванню злочинів, розшуку та затриманню винних, відшкодуванню завданої шкоди, отриманню необхідної слідчої та судової інформації.

Переговори є частиною системи організованих і скоординованих заходів та невід'ємною складовою тактичних операцій, що проводяться відповідно до чинного законодавства з метою звільнення заручників і затримання злочинців.

Переговори з правопорушниками – це психологічний контакт із правопорушниками шляхом психологічного впливу на їхню поведінку з метою досягнення конструктивних взаємовідносин і подолання їхнього опору, відмови від вчинення протиправних дій, звільнення заручників та добровільної схилити їх до здачі або отримати від них відомості, що мають значення для проведення операції, які можуть бути використані у разі неможливості переконати їх відмовитися від виконання намічених дій [3].

Правові засади ведення переговорів зі злочинцями також викладені в міжнародних правових документах. Серед них – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 34/69 від 17 грудня 1979 року, яка містить кодекс поведінки співробітників правоохоронних органів. Окрім правової основи, існує ще й моральна основа для переговорів зі злочинцями. З точки зору морального вибору моральність позиції в переговорах зі злочинцями можна оцінити однозначно: захист особистості, життя, здоров'я, недоторканності, культурно-історичної

спадщини та навколишнього середовища, що відповідає нормам загальнолюдської моралі [2].

Переговорна діяльність, як правило, включає розвідувальні, попереджувальні, охоронні, слідчі, оперативні та бойові дії, об'єднані спільним керівництвом і системним підходом до вирішення проблем. Вони включають: звільнення заручників; запобігання вибухам, підпалам і отруєнням; вилучення викраденої зброї, вибухових речовин, отруйних, бактеріальних і радіоактивних матеріалів; повернення викрадених культурних та історичних цінностей; дії з припинення опору; запобігання масовим заворушенням: політичним, націоналістичним, найманським, нелегальній імміграції, ухиленню від кримінального переслідування, звільненню з місць позбавлення волі і помсті.

У переговорному процесі важлива правильна послідовність (див. Таб. 1).

Таблиця 1. Етапи переговорної діяльності в операціях правоохоронних органів щодо визволення заручників.

№ з/п	Етапи (фази)	Характеристики
1.	Фаза розвідки	Визначення, хто заручники, хто терористи, скільки їх, які їхні вимоги
2.	Фаза діагностики	Розуміння емоційного стану терористів і заручників, створення найближчого сценарію переговорного процесу
3.	Етап психологічного впливу	Безпосереднє застосування психологічних знань у переговорному процесі
4.	Етап забезпечення звільнення заручника	Основні цілі: зламати наміри злочинців або змусити їх піти на поступки; виграти час для підготовки до силових дій
5.	Завершальний етап	Переговори мають сенс лише за умови збереження життя і здоров'я заручника. Якщо заручника вбивають, переговори припиняються і починаються силові дії

Для того, щоб правопорушник погодився на переговори, він повинен дотримуватися певних психологічних правил ведення переговорів. Однак

необхідно також передбачити можливість виникнення ситуацій, в яких правопорушник може не погодитися на переговори або висунути попередні вимоги. Залежно від особливостей ситуації, переговорний процес повинен враховувати зручність проведення медіації між сторонами.

Особливістю психологічного забезпечення переговорів зі злочинцями в екстремальних ситуаціях є участь тих, хто веде такі переговори, у переговорній групі (ПГ), яка складається з головного перемовника (кількість яких визначається специфікою кримінальної ситуації), психолога-консультанта, групової взаємодії з іншими підрозділами, задіяними в операції та перекладачів, а також оперативних працівників, які забезпечують взаємодію групи з іншими підрозділами, задіяними в операції [2].

Однією з основ успішних переговорів по звільненню заручників є побудова психологічного мікроклімату і відносин між терористами і штабом. Для встановлення психологічного контакту вирішальне значення мають особисті якості перемовників та їхня професійна підготовка, вміння правильно структурувати переговори, чітко формулювати питання та відповіді.

Отже, проблема переговорів зі злочинцями як психологічний феномен потребує глибоких науково-теоретичних досліджень, аналізу та узагальнення практичного досвіду, підготовки необхідних рекомендацій та спеціальної підготовки фахівців у відповідних галузях.

Список використаних джерел:

1. Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Кондратьєв Я. Ю. та ін. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції (У двох частинах). Психологічне супроводження оперативно-службової діяльності працівників органів внутрішніх справ в екстремальних умовах. Частина II: Навчально-методичний посібник. – К.: НАВСУ, 2003.

2. Комзюк М. А., Тельна А. Ю., Тактична підготовка поліцейського до ведення переговорів із правопорушниками. Підготовка поліцейських в умовах реформування МВС України. Збірник наукових праць V Міжнародної науково-

практичної конференції (м. Харків, 29 травня 2020 р.). С. 159-162.

3. Психологія слідчої діяльності : навч. посібник / Л. І. Казміренко, В. Г. Андросюк, О. М. Корнєв, О. І. Кудерміна та ін.; за ред. Л. І. Казміренко. – К. : Правова єдність, 2009. – 200 с.

Оксана Коваль

*директорка навчально-наукового інституту комунікацій,
к.п.н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

Євгенія Капалкіна

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія перемовин та медіація»
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ГУМАНІТАРНИХ ПЕРЕМОВИН ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У період збройного конфлікту права людини перебувають під загрозою суттєвого та системного порушення в силу природи війни. Механізми захисту прав людини, які розраховані переважно на умови мирного часу, не є достатньо ефективними в період збройного конфлікту.

За свідченням повноваженого Верховної ради з прав людини Дмитра Лубінця під час конференції у Києві «Цивільні в незаконному утриманні Росією: спільні кроки влади та громадянського суспільства задля їхнього звільнення (16 квітня 2024 року)», на сьогодні до Єдиного реєстру зниклих за надзвичайних обставин осіб внесено понад 37 тисяч громадян України [2].

Тож, надважливим завданням, яке стоїть перед органами влади країни є пошук шляхів та можливостей повернення незаконно депортованих громадян України та зниклих за надзвичайних обставин.

У цьому контексті мають місце гуманітарні перемовини як особлива форма взаємодії виключно з гуманітарними цілями з громадами, сторонами збройного конфлікту, урядами та іншими суб'єктами. Під час збройних конфліктів та інших кризових ситуацій гуманітарні перемовини часто можуть бути необхідністю. Ці перемовини проводяться відповідно до гуманітарних принципів і мають унікальну та міцну основу в міжнародному праві та політиці, якої не мають багато інших форм взаємодії. З цих та інших причин гуманітарні перемовини займають особливий «простір» серед інших форм взаємодії [5; 7].

Ефективне та своєчасне надання гуманітарної допомоги та захисту залежить від здатності гуманітарного персоналу мати можливість вільно взаємодіяти з усіма відповідними суб'єктами в областях, де вони працюють. Сюди входять постраждалі громади, державні органи, громадянське суспільство, донорські організації, органи ООН, державні сили, недержавні збройні групи та учасники розвитку та гуманітарні організації. Така гуманітарна діяльність може набувати кількох форм, включаючи комунікацію, адвокацію, переговори та посередництво [1; 5; 7].

Питання вивчення способів ведення гуманітарних перемовин були предметом досліджень фахівців різних наукових сфер. Проаналізувавши дослідження науковців і практиків, констатуємо, що гуманітарні перемовини визначаються як перемовини, які проводяться цивільними особами, залученими до управління, координації та надання гуманітарної допомоги та захисту з метою забезпечення надання гуманітарної допомоги та захисту вразливих верств населення; збереження гуманітарного простору [1; 7]. Таким чином, гуманітарні перемовини є окремим типом гуманітарної взаємодії, який передбачає пошук взаємоприйняттого шляху вперед, коли гуманітарні організації та інші сторони спочатку не дійшли згоди щодо певного питання або групи питань. Гуманітарні

перемовини є окремою частиною ширшої практики, яку здійснює низка учасників щодо взаємодії з метою захисту цивільних осіб.

Наявність людини (або групи людей), здатної брати на себе відповідальність за перемовини і бути достатньо переконливою для сторін конфлікту, готової піддаватися ризику, може стати ключовим фактором для звільнення заручників (цивільних осіб) у ході збройного конфлікту. Професіонали гуманітарної сфери часто співпрацюють з військовими колегами через необхідність, оскільки вони повинні працювати в складних умовах, уражених конфліктом. Ефективні переговори та співпраця між цими двома секторами можуть допомогти забезпечити надходження гуманітарної допомоги до тих, хто її потребує, дотримуючись при цьому гуманітарних принципів і захищаючи безпеку та незалежність гуманітарних працівників [4].

Перемовниками можуть виступати дуже різні люди. У певних випадках ідеться про особистостей із бездоганною репутацією та моральним авторитетом, які повинні мати доступ до високих кабінетів чи сторін конфлікту на рівні командування відповідного рівня, та мати потенціал впливу на них, а також користуватися довірою сторін (з боку тих, хто ухвалює рішення щодо звільнення).

Стівен Кілпатрік, радник Міжнародного Комітету Червоного Хреста з питань відносин із носіями зброї та колишній британський військовослужбовець, ділиться шістьма практичними порадами для гуманітаріїв щодо переговорів з військовими [6] (див. таб. 1).

Таблиця 1. Типологія переговорів як один із інструментів структурування гуманітарних переговорів.

LEVEL	TYPE OF NEGOTIATION	ISSUES AT STAKE	COMMON SHARED SPACE (CSS)	TYPE OF APPROACH	MEASURE OF RISK
A	Political	Identity/values/ principles/norms Q: Who are you? Why are you here?	Sharing values	Find the right compromise on specific shared values	HIGH
B	Professional	Method/standard of operations Q: How will you work?	Sharing professional standards	Build consensus on method among local professionals	AVERAGE
C	Technical	Operational arrangements based on facts/data of the situation Q: What will you do? When/Where/With Whom will you work?	Shared understanding on the practical arrangements in terms of location, timing, resources needed, logistics, etc.	Share information and expertise on the situation and proposed methods	LOW

1. Використовуйте свій «ліфтовий виступ».

Коли ви вперше зустрічаєтеся з військовим колегою, коротко поясніть, хто ви, на кого працюєте та чому ви тут. Не проганяйте переговори на політичному рівні! Якщо ви йдете з командою, правильно познайомтеся, запропонуйте деякі подробиці їхньої присутності. Часто військові командири зустрічаються з багатьма різними організаціями. Чітке та стисле пояснення допоможе обидвом сторонам. Пам'ятайте, що ви не отримаєте другого шансу справити хороше перше враження!

2. Очікуйте, що ваш партнер може бути попереду.

Проекція сили, бойова міць і наступальний дух є ключовими елементами, які військові використовують для досягнення своїх цілей, наприклад для подолання супротивника. Це може легко вплинути на їхнє ставлення до переговорів. Деякі військові командири можуть використовувати «наступальний дух» як основу для своїх переговорів.

Для найкращого ефекту використовуйте такі інструменти, як «айсберг» переговорів, типологія переговорів або карта зацікавлених сторін. Вони

допоможуть зрозуміти і ознайомитися з вашим контрагентом і підготувати переговори. Завжди, коли можете, використовуйте повторення того, що ви говорите.

3. Передбачте аргумент безпеки.

Безпека – це принцип війни та базова лінія, з якої військові здійснюють усі інші дії. Військові командири часто використовують «безпеку» як козир у переговорах. Якщо ви хочете працювати в зоні їхньої відповідальності, військові, швидше за все, використають цей аргумент, щоб обмежити можливість вашої організації діяти в певній зоні або заборонити вам доступ до неї. Оскільки безпека є вагомим аргументом, передбачте та поважайте його. Для військових безпека є першорядною, і відмова від неї не допоможе вашим переговорам.

Уникайте використання комп'ютера для нотаток під час розмови з військовим колегою. Електронний пристрій може поставити під загрозу конфіденційність зустрічі, оскільки ваш співрозмовник може запідозрити, що ви записуєте розмову. Замість цього розслабтеся й скористайтесь старомодним зошитом.

4. Враховуйте ієрархію.

Військові мають величезну ієрархію. Розуміти їхній ранг і команди означає розуміти, з ким ви розмовляєте. Звернення до свого колеги з правильним рангом свідчить про те, що ви провели своє дослідження та серйозно ставитеся до зустрічі. Іншими словами, це свідчить про професіоналізм. Так само знання нагрудних знаків розрізнення та медалей може допомогти вам зрозуміти, з ким ви розмовляєте. Ще одна ідея – спробувати зрозуміти, за якої «культури командування» вони працюють. Деякі війська дозволяють покласти відповідальність на нижчі рівні командування; це «місійна» культура командування. І навпаки, якщо ви розмовляєте з полковником у війську з «директивним» командуванням, там контроль покладено лише на дуже високі посади.

5. Дізнайтеся їхні потреби (і як ви можете їх задовольнити).

Визначення потреб військових і способів їх задоволення може допомогти вашому партнеру зрозуміти цінність вашої організації та завоювати їхнє визнання.

Розуміння свого співрозмовника краще можна досягнути за допомогою переговорного «айсберга». Які їхні цінності, мотиви та міркування? Як це підтверджує їхню позицію? Які потреби вони мають і як ви можете допомогти їм їх задовольнити?

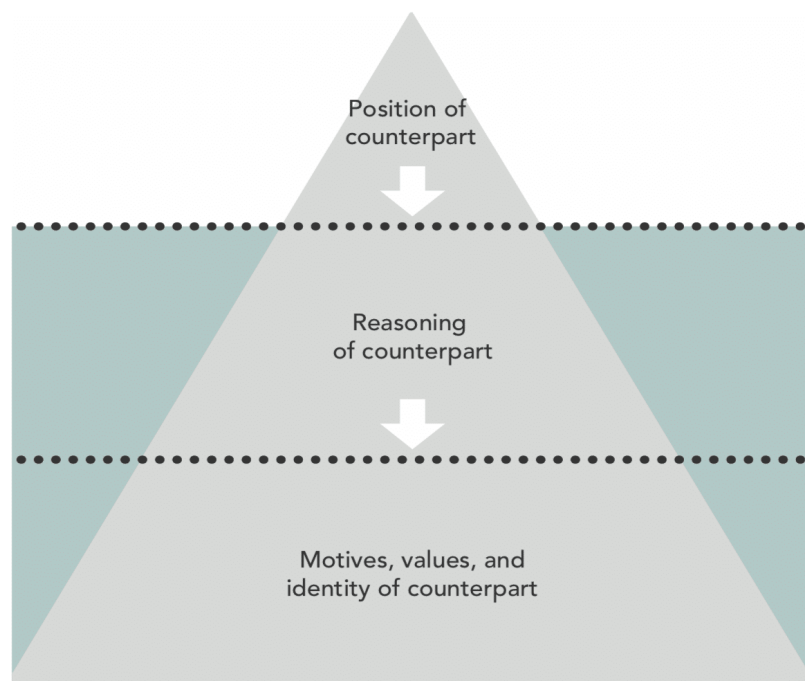

Рис. 1. Переговорний айсберг як одним із інструментів, який використовується для структурування гуманітарних переговорів.

6. Визначте, хто смикає за ниточки.

Важливо не те, що ви знаєте... важливо, кого ви знаєте. Бувають випадки, коли переговори застрягають (або зазнають невдачі), і весь ваш досвід ведення переговорів нічого не змінить. Чому? Тому що ви розмовляєте не з тією людиною.

Проведення картографування зацікавлених сторін (див. Рис. 2) може допомогти вам визначити, хто може блокувати (або «псувати») ваші переговори та хто може вплинути на їхню позицію. Якщо ви зможете з'ясувати, хто смикає за ниточки, можливо, ви зможете розблокувати тупик переговорів.

Рис. 2. Картографування зацікавлених сторін як один із інструментів, які використовуються для структурування гуманітарних переговорів.

Досить помічною у підготовці до гуманітарних переговорів буде сітка Найваша – результат багаторазового процесу, який розпочався з неформальної зустрічі 25 учасників переговорів МКЧХ у Найваші (Кенія, листопад 2014 року), під час якої перемовники обмірковували спільні риси своєї практики ведення переговорів. Надаючи аналітичний інструмент для спостереження та аналізу гуманітарних переговорних процесів, сітка Найваша слугує картою для планування послідовних завдань, ролей і обов’язків між учасниками переговорів, їх командою підтримки, а також уповноваженим і організацією, відповідальною за розвиток переговорів [8] (див. Рис. 3).

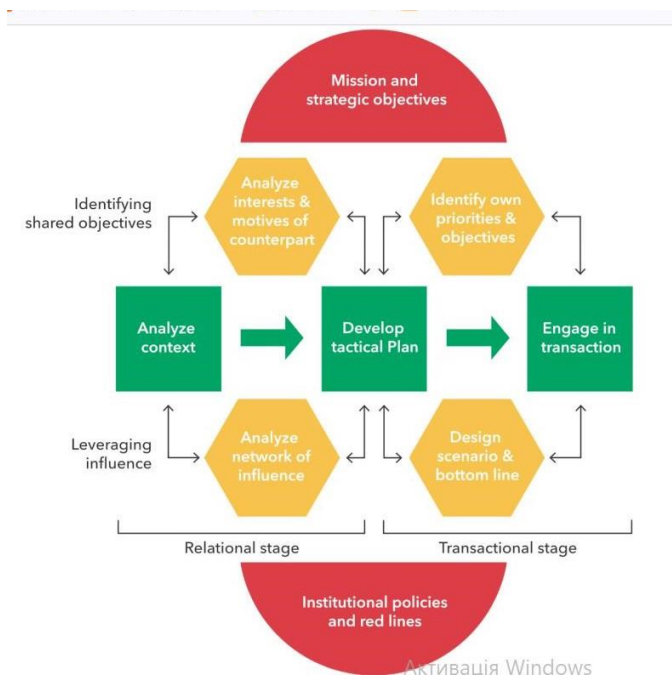

Рис. 3. Сітка Найваши.

Сучасні переговори побудовані на багаторічних наукових дослідженнях, зокрема в сфері когнітивної психології. Тільки досконало розуміючи природу тактик ведення переговорів (win-lose, win-win, lose-lose, lose-win та ін.) У симбіозі з досвідом їх застосування, можна сподіватися на досягнення необхідного результату переговорного процесу.

Для ефективного проведення цивільно-військових діалогів вкрай важливим є підготовка висококваліфікованих спеціалістів з переговорів, комунікації та фасилітації діалогів. Однією з дієвих методик ведення перемовин є методика Гарвардського переговорного проєкту (принциповий метод), розроблений Роджером Фішером, Вільямом Юрі та Брюсом Паттоном. Автори – провідні фахівці Гарвардського переговорного проєкту, які пропонують дієвий спосіб принципів перемовин – сприймати опонентів як співучасників вирішення проблеми, а не як ворогів [3].

Орієнтуючись на методики Марка Гоулстона, який навчав співробітників спецслужб США вести переговори з терористами про звільнення заручників, вважаємо, що застосування спеціальних переговорних технік дає змогу долати

захисні психологічні бар'єри і переконувати співрозмовників. Визначаючи, який спосіб ведення переговорів найкраще обрати у кризових ситуаціях – м'який або жорсткий, висновуємо: ні той, ні інший. У рамках Гарвардського переговорного проекту був розроблений альтернативний метод. Він називається «методом принципів переговорів» і ґрунтується на чотирьох принципах:

1. *Люди*. При спілкуванні людям важко зберігати об'єктивність: їх Еґо нерозривно пов'язано з їх позицією. Ми боремося з проблемою, а не з людьми.

2. *Інтереси*. Замість того щоб надто жорстко відстоювати заявлені позиції, адвокатам слід зосередити увагу на інтересах. «Концентруйтеся на інтересах, а не на позиціях». Ми також намагаємося задовольнити інтереси іншої сторони, які, в першу чергу, і змусили її зайняти певну позицію.

3. *Варіанти*. Діяти об'єктивно та ефективно, перебуваючи під тиском, непросто. Необхідність вирішувати в присутності опонента звужує наші можливості. Важко відчувати творчу свободу, коли ризикуєш найважливішим і весь час переговорів марнується на пошуки правильного рішення. Щоб подолати ці перешкоди, ми заздалегідь виділяємо певний час на обміркування можливих варіантів, які відповідали б інтересам обох сторін і унеможливлювали б виникнення розбіжностей між ними.

4. *Критерії*. Часом учасники переговорів досягають бажаного результату виключно завдяки своїй впертості. Такій тактиці теж можна протистояти: для нас особиста думка – ще не аргумент. Ми вимагаємо, щоб рішення відображало очевидні об'єктивні критерії, незалежні від волі сторін.

На відміну від активного відстоювання своїх позицій метод принципів переговорів, зосереджений на основних інтересах сторін, взаємовигідних варіантах і справедливих стандартах, що, як правило, призводить до розумного рішення. Цей метод дозволяє поступово досягти згоди, що задовольнить інтереси сторін, а не відстоїть зайняті спочатку позиції.

У нашому випадку гуманітарні переговори є унікальними через те, як вони проводяться – неупереджено, нейтрально та незалежно – а також через те, чого вони мають досягти: кращих гуманітарних результатів. Таким чином,

гуманітарні переговори відрізняються від переговорів, що стосуються розбудови миру, прав людини та інших питань.

Проведення принципових переговорів включає в собі два питання: як розробити об'єктивні критерії і як застосовувати їх у переговорах? Об'єктивний критерій повинен бути незалежним від бажань сторін, бути законними і практичними. Об'єктивні критерії повинні підходити, принаймні теоретично, для обох сторін [3]. Після того як об'єктивні критерії знайдені слід обговорити їх з іншою стороною. В процесі обговорення необхідно пам'ятати такі основні моменти: 1. Підготуйте кожен проблему для спільного пошуку об'єктивних критеріїв. 2. Міркуйте і будьте відкриті для доводів, до яких принципи можуть бути застосовані найефективніше. Обміркуйте, яким чином це можна здійснити. 3. Ніколи не піддавайтесь тиску, лише принципу. Зосередьтесь на об'єктивних критеріях, будучи твердими, але і гнучкими.

Гуманітарні перемовини відрізняються від інших типів переговорів і від інших типів взаємодії в більш широкому сенсі. Як зауважив Дмитро Усов, співробітник української військової розвідки, який очолює координаційний центр, що спостерігає за переговорами про обмін полоненими: «Це дуже, дуже емоційно складно. Вони – вороги, але якщо говорити про переговорний процес, то цей конфлікт інтересів потрібно подолати. Ми розуміємо, що б не сталося, які б у нас зараз не були стосунки, ми як українці зацікавлені в поверненні наших громадян і якщо ми відкидаємо всі канали зв'язку, ми цього зробити не зможемо».

Отже, враховуючи усе вище викладене, висновуємо, що виведення практики гуманітарних перемовин за межі її конкретних цілей і очікуваних результатів може послабити її унікальний характер і послабити нормативну основу такої взаємодії. Щоб бути корисним інструментом в інструментарії гуманітарних практиків, важливо, щоб цілі, процеси, домовленості та результати гуманітарних перемовин не були поставлені під загрозу. Хоча багато факторів створюють проблеми для ефективного ведення гуманітарних переговорів, ступінь збереження цілісності цих переговорів значною мірою залежатиме від

рішучих і принципових дій гуманітарних організацій і самих висококваліфікованих практиків.

Список використаних джерел:

1. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право : навчально-методичний посібник. Друге видання / О. Войтенко, М. Єлігулашвілі, О. Козорог, Т. Короткий, В. Потапова, О. Стокоз, Н. Хендель ; за заг. ред. радника президента Товариства Червоного Хреста України з міжнародного гуманітарного права, к.ю.н. Т. Короткого. – Київ, УГСПЛ; Одеса : Фенікс, 2021. – 268с.
2. Плакіна О. «Понад 37 тис. громадян зниклі безвісти»: у Києві провели конференцію за участі Омбудсмена. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/97378/>
3. Роджер Фішер, Вільям Юрі, Брюс Паттон: Переговори без поразки. : Сварог. Рік видання : 2023. 248 с.
4. Томак М., Бродік П., Волкова Н., Павлюк А., Винокуров І. В'язні війни. Міжнародна практика щодо звільнення полонених, заручників і політв'язнів: висновки для України. Звіт підготований Медійною ініціативою за права людини (МІПЛ), Українською Гельсінською спілкою з прав людини (УГСПЛ) та Euromaidan Press (EP). Звіт створено за підтримки програми Матра Міністерства Закордонних Справ Королівства Нідерландів. Київ. 2018.
5. Humanitarian Negotiations With Armed Groups A Manual for Practitioners
June 2005. URL: https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2014-12/Human_Neg_Manual.pdf
6. Negotiating with the military: Six practical tips for humanitarians. URL: <https://frontline-negotiations.org/blog/blog-practical-tips-negotiating-with-the-military/>
7. Preserving the integrity of humanitarian negotiations. Issue 58. Article 1. URL: <https://odihpn.org/publication/preserving-the-integrity-of-humanitarian->

negotiations/

8. CCHN Field Manual on Frontline Humanitarian Negotiation. Centre of Competence on Humanitarian Negotiation (CCHN). V 2.0 (November 2019).

Оксана Коваль

*директорка навчально-наукового інституту комунікацій,
к.п.н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

Ірина Капалкіна

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія перемовин та медіація»
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ МЕДІАЦІЇ

Актуальним питанням забезпечення належного проведення медіації є визначення та забезпечення її основоположних принципів, які слугуватимуть основою для проведення переговорного процесу.

У тлумачних словниках термін «принцип» (лат. *prīncipium* – основа, начало) розкривається як: центральне пояснення, особливість, покладене в основу створення або здійснення чого-небудь; основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку та ін. [3, 4].

Принципи процесу медіації, на підставі яких вирішується спір (конфлікт), захищають та охороняють права та свободи громадян, юридичних осіб у процесі медіації – це теоретично визначені та нормативно закріплені (в нормах законодавства про медіацію) основні положення (вихідні ідеї), які відображають організаційну структуру суб'єктів, що забезпечує проведення медіації, а також особливості правового регулювання суспільних відносин у процесі медіації, є

основою розвитку медіації та законодавства у сфері медіації, а також відрізняються універсальністю, вищою імперативністю та становлять основу правового забезпечення суб'єктивних прав та інтересів громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб [1, с. 78].

Основні принципи діяльності медіатора зафіксовані в Європейському Кодексі поведінки для медіаторів (The European Code of Conduct for Mediators), який було розроблено в 2004 році групою медіаторів за підтримки Європейської Комісії та доповнено в 2018 році [6].

В Україні відсутні єдині для всіх медіаторів етичні кодекси. Одним із поширених серед медіаторів в Україні є Кодекс професійної етики медіатора, затверджений рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 19.02.2022р., протокол №1/2022 [5].

Як зазначено в цьому Кодексі, його метою є встановлення етичних основ професійної діяльності медіатора задля забезпечення єдиних вимог до надання медіаторами якісних послуг з медіації в Україні. Цей Кодекс є для медіатора етичним орієнтиром в його діяльності, покликаний інформувати сторони медіації та суспільство в цілому про процедуру медіації, підвищувати довіру до медіації як ефективного способу запобігання виникненню та альтернативного вирішення конфліктів (спорів).

Відповідно до Статті 4. Закону України «Про медіацію» визначено дві умови проведення процесу медіації: 1) взаємна згода сторін (вільне волевиявлення) та 2) дотримання основних принципів медіації.

У сфері медіації діють загальні та спеціальні принципи медіації. Зокрема, загальні слідує із норм Конституції України, законів та кодексів України, які регулюють процедуру медіації в Україні, а спеціальні визначаються цим Законом. Загальні та спеціальні принципи медіації поширюються на всі стадії медіації [1, с. 75].

Серед принципів медіації у Законі виокремлено наступні, як-от: принцип добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації та

вказано, що принципи медіації поширюються також на стадію підготовки до медіації (Таб. 1.).

№ з/п	Назва принципу	Основні характеристики
1.	Добровільність процесу (самовизначеність сторін)	вступ сторін в медіацію є добровільним, сторони самостійно обирають медіатора, сторони і медіатор можуть в будь-який момент зупинити медіацію
2.	Неупередженість медіатора (рівність сторін)	жодна із сторін не має переваг, їм надається однакове право висловлювати свої думки, оцінювати надані пропозиції та умови угоди тощо
3.	Нейтральність медіатора	медіатор має бути нейтральним та неупередженим до всіх сторін і забезпечував їм рівне право участі в процесі переговорів
4.	Конфіденційність процесу	все сказане під час медіації є конфіденційною інформацією, яка не може бути використана сторонами в майбутньому, усі нотатки медіатора, які він може вести під час медіації, після завершення медіації знищуються. Медіатор не може виступати свідком в суді та розголошувати інформацію, крім випадків встановлених законодавством (наприклад, якщо медіатору стане відомо про планування злочину чи вчинення злочину стороною медіації, то медіатор має повідомити про це органи правосуддя). Медіатор також не може повідомляти другій стороні інформацію, яка стала йому відома від іншої сторони під час кокусу (індивідуальної зустрічі), якщо така сторона не дала на це згоду

Усі принципи медіації, маючи самостійний характер та значення, діють в сукупності [2, с. 67-72].

Таким чином, можемо констатувати, що дія одного із принципів медіації під час вирішення конфлікту забезпечується дією іншого принципу медіації та відповідає загальним засадам судочинства. При умові відсутності хоча б одного із принципів медіації, можемо припустити про відсутність можливості застосування інституту медіації як способу врегулювання спорів і конфліктів загалом.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про медіацію». Науково-практичний коментар. 3-19 Станом на 1 квітня 2023 р. / За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Кармази О. О., кандидата юридичних наук, доцента Федоренко Т. В., кандидата юридичних наук, доцента Ізуїти П. О. – К. : Талком, 2023. – 241 с.
2. Позов Д. А. Поняття та загальна характеристика принципів медіації в контексті розвитку євроінтеграції та їх застосування в цивільному процесі України. Ампаро. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Спецвипуск. Т. 2. С. 67-72.
3. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень. Укладачі: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2006. 789 с.
4. Новий тлумачний словник української мови. У трьох томах. Том 2. Укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. К.: Вид-во «Аконіт», 2004. 926 с.
5. Кодекс професійної етики медіатора. Затверджено рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 19 лютого 2022 р., протокол № 1/2022. URL: <http://namu.com.ua/ua/info/mediators/nseyenf-yekhnyu-pyeeekakhsua/>
6. EUROPEAN COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ). Mediation Development Toolkit. Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation. European Code of Conduct for Mediation Providers. Ad adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 3-4 December 2018.

Оксана Коваль

*директорка навчально-наукового інституту комунікацій,
к.п.н., доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

Ірина Капалкіна

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія перемовин та медіація»
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ В РОБОТІ МЕДІАТОРА

Зважаючи на високу конфліктогенність сучасного суспільства, медіація є одним із найпопулярніших альтернативних способів врегулювання конфліктів у розвинених країнах світу. Від майстерності медіатора залежить ефективність його професійної діяльності в потенційно конфліктній ситуації неспроможності сторін самостійно конструктивно вести діалог. Психологічні аспекти у цьому контексті є вкрай важливими складовими професійної діяльності медіатора. Вони сприяють побудові довіри між учасниками конфлікту та забезпечують ефективність медіаційного процесу.

Питання врегулювання конфліктів були предметом досліджень фахівців різних наукових сфер. Серед дослідників, котрі сформували підґрунтя для таких досліджень виокремлюємо Р. Акоффа, А. Рапопортта, М. Розенберга, К. Юнга, Т. Шеллінга та інших. В Україні питанням медіації присвячені роботи А. Гаврилішин, Р. Гаврилюк, К. Малигіної, О. Кармази, Н. Крестовської, Н. Мазаракі, К. Наровської, Л. Романадзе та інших [2, с. 80-85].

Олена Урусова, дослідниця психологічних особливостей професійної діяльності медіаторів у сфері управління персоналом,

сертифікована медіаторка IFC з сімейної та організаційної медіації, запропонувала наступний психологічний аналіз медіаційного процесу, розроблений на основі п'ятиступінчастої моделі Х. Бессемера [3] (див. Таблицю 1).

Таблиця 1. Психологічний аналіз медіаційного процесу (на основі п'яти-ступінчастої моделі Х. Бессемера)

Фаза медіаційного процесу	Мета	Задачі медіатора	Результат
1. Вступ – введення в процес медіації.	Первинна оцінка психологічних установок сторін.	Формулює учасникам процесу алгоритм роботи та основні принципи, на основі спостереження оцінює їх емоційне становище та можливі психологічні стратегії та стилі взаємодії.	Коригування очікуваннями учасників від процесу медіації: оцінка обмежень та психологічних установок, з якими сторони прийшли у медіацію: оцінка «психологічної стратегії» сторін; встановлення медіатором контролю над рівнем емоційності сторін.
2. Презентація точок зору сторін.	Розуміння сторін як особистостей, які опинилися у зоні конфлікту.	Виявлення особистих уявлень сторін про конфлікт; психологічних установок, зіставлення та	Первинний аналіз сторонами уявлення про конфлікт; вибір медіатором стилю діяльності зі сторонами, технік та інструментів; розуміння розбіжностей

		порівняльний аналіз розуміння сутності конфлікту через діалогічну активність.	та основних перешкод у пошуку рішення; контроль медіатором емоційного навантаження процесу.
3. Прояснення конфлікту та поглиблене вивчення його причин.	Проведення сторонами самоаналізу власних інтересів та мотивів.	Допомога в опрацюванні особистих інтересів (найчастіше прихованих) сторін; відкриття власних мотивів, ресурсів, обмежень тощо. Для більш відкритого обговорення медіатор може використовувати приватні обговорення (кокуси), де можна побудувати психологічно безпечне середовище для кожного учасника, таким чином створюючи дві пари взаємодії із	Усвідомлення медіатором позицій та справжніх інтересів сторін; усвідомлення сторонами власних прихованих інтересів; дослідження медіатором збігу інтересів сторін та їх розходження, обсяг питань для обговорення; уявлення про можливі варіанти розв'язання конфлікту.

		кожною стороною окремо.	
4. Вирішення проблеми.	Спільний пошук сторонами шляхів розв'язання конфлікту.	Організація взаємодії учасників у спільній діяльності.	Аналіз власних очікувань сторін на відповідність дійсності та повернення до оцінки ризиків за необхідністю; уявлення сторін щодо особистих альтернативних шляхів розв'язання конфлікту; уявлення щодо найбільш прийняттого рішення для кожної сторони.
5. Угода (завершальна фаза).	Психологічне закріплення позитивного результату.	Прийняття сторонами нового алгоритму дій: що буде, коли взаємодія під час медіації завершиться; як саме сторони будуть взаємодіяти без медіатора.	Результат зображується в угоді (письмовій або усній), у якій подано прийняті рішення, наміри та варіанти поведінки у майбутньому.

Результати аналізу досліджень О. Урусової, свідчать про те, що основними психологічними особливостями медіаційної діяльності є суб'єкт-суб'єктна взаємодія медіатора з усіма учасниками процесу, обов'язкова наявність конфліктної ситуації та вплив особистості учасників на медіаційний процес.

Під час медіації чи кокусу (індивідуальної сесії) медіатор може стикатися з провокаціями однієї сторони щодо розкриття певної конфіденційної інформації, яка стала відома медіатору під час кокусу з іншою стороною, або намаганнями сторони впливати на медіатора чи брати контроль за ходом медіації в свої руки, тощо. До таких чи подібних випадків медіатор має бути психологічно готовим. Крім того, медіатор має розуміти, що він теж людина і на нього можуть впливати певні слова, фрази, обставини, які кажуть чи демонструють сторони, або варіанти рішень, які пропонує одна сторона, з якими згодна інша сторона, є незаконними чи не взаємовигідними для обох сторін. Медіатор не може ігнорувати такі дії сторони (сторін). Тому медіатору важливо також знати як діяти в таких чи подібних ситуаціях, розуміти себе і свої емоції та контролювати їх, мати певну рішучість діяти, але діяти дипломатично і тактовно.

Психологічні труднощі у роботі медіатора є найбільш поширеними і загалом можуть бути пов'язані як безпосередньо із особистістю медіатора, так і зі стороною (сторонами) медіації. Виокремлюємо наступні: завоювання медіатором довіри, збереження медіатором нейтральності і неупередженості, керування власними емоціями і станами і емоціями сторін, збереження конфіденційності, збереження концентрації на проблемі за будь-яких умов, подолання психологічних установок сторін та інше.

Завоювання довіри та поваги від сторін медіації є основною вимогою і потребою медіатора. Така довіра і повага напряду впливають з принципів медіації: добровільності, нейтральності, конфіденційності і рівності.

Медіатор не може проявляти критику сторони, давати оцінку стороні (наприклад, критику зовнішньому вигляду сторони, гендерної належності, емоціям сторони тощо або рефлексувати на ситуацію чи подію, яку медіатор може мати у власному житті); під час медіації не має права відволікатись на власний настрій, думки тощо, що відволікає від контакту із сторонами. Вміння абстрагуватись від власних проблем, проекцій на власне життя, думок тощо, має бути напрацьовано медіатором, бо від цього залежить, чи зможе медіатор допомогти сторонам і чи не нашкодить він їм ще більше.

Висновки. Враховуючи усе вище викладене та зважаючи на те, що професія медіатора є новою в українському просторі й потребує системного підходу до її запровадження та реалізації, висновуємо, що одним із пріоритетних завдань у цьому контексті є обґрунтування змістового наповнення компетентностей фахівців цього напрямку, зокрема психологічних. До переліку психологічних компетентностей медіатора відносимо наступні: психологічні (знання психологічних особливостей реалізації самого процесу медіації, особливості застосування формальних компетенцій у практику медіаційного процесу); рефлексивні (розуміння власної професії і себе в професії, баланс між конгруентністю та емпатійністю, збереження нейтральності); етичні (формування внутрішнього етичного кодексу, розуміння та прийняття рівня своїх професійних компетенцій) моральні (професійна зрілість, вихід за межі професії, просвітництво) [1, с. 1167-1168.]. Вважаємо, що розвиток психологічних компетентностей можливий через інтерв'язійну та супервізійну практику, професійний саморозвиток, підвищення кваліфікації, особисту психотерапію, самодослідження. Вибір методичного інструментарію для розвитку психологічної медіаторської компетентності обумовлений розвитком установок, навичок і умінь, що забезпечують здатність майбутнього фахівця в реальному конфлікті здійснювати діяльність, спрямовану на мінімізацію деструктивних форм конфлікту і переведення соціально-негативних конфліктів у соціально-позитивне русло.

Список використаних джерел:

1. Бригадир М.Б., Коваль О.Є. Психологічно-рефлексивна компетентність медіатора. Наукові перспективи: журнал. Серія: Психологія. 2023. № 11(41) 2023. С. 1164-1178.
2. Крамаренко Ю. Визначення предметної сфери компетентностей медіатора як запорука надання якісної професійної допомоги / Ю.

Крамаренко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 4 (114). С. 80-85.

3. Урусова, Олена Геннадіївна. Формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до роботи у сфері управління персоналом [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Урусова Олена Геннадіївна ; Держ. прикордон. служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2018. 20 с.

Оксана Коваль

*канд. пед. наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

Тарас Павлюк

*студент групи ПСПм-21,
Західноукраїнського національного університету (Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО СТАНУ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Під екстремальними маються на увазі такі ситуації, які виходять за межі «нормального» людського досвіду, тобто екстремальність ситуації визначається факторами, до яких людина ще не адаптована і не готова діяти в їх умовах. Ступінь екстремальності визначається силою, тривалістю, новизною, незвичністю прояву цих факторів, а саме [3]:

1. Різні емоціогенні дії небезпеки.
2. Дефіцит необхідної інформації.
3. Надмірна психічна, фізична, емоційна напруга.
4. Вплив несприятливих кліматичних умов: спеки, холоду, кисневої недостатності тощо.
5. Відчуття голоду, спраги.

Екстремальні ситуації суттєво порушують базове почуття безпеки людини, створюють враження неконтрольованого перебігу життя, і призводять до розвитку хворобливих станів – травматичного та посттравматичного стресу, інших невротичних та психічних розладів. Психічний стан людей, які опинилися в екстремальній ситуації, проходить послідовно три етапи[4]. Спочатку виникає гострий емоційний шок, який характеризується загальною психічною напругою з переважанням почуття розпачу та страху. Потім настає психофізіологічна демобілізація, суттєве погіршення самопочуття та психоемоційного стану з переважанням почуття розгубленості, панічних реакцій, зменшенням рівня ефективності діяльності та мотивації до неї, депресією. На другому, етапі ступінь і характер психогенних порушень багато в чому залежать не тільки від екстремальної ситуації, її інтенсивності, раптовості виникнення, тривалості дії, але і від особливостей особистості постраждалих, а також від збереження небезпеки і від нових стресових впливів. На змiну цьому етапу приходить стадія дозволу, коли поступово нормалізується настрій та самопочуття, проте зберігаються знижений емоційний фон та контакти з оточуючими обмежені. Потім настає стадія відновлення, коли активізується міжособистісне спілкування[5].

На третьому етапі у людини, яка пережила екстремальний стрес, відбувається складна емоційна та когнітивна переробка ситуації, аналіз та оцінка власних переживань та відчуттів. При цьому актуальності набувають також фактори, що травмують психіку, пов'язані зі зміною життєвого стереотипу. У тих, хто пережив екстремальну ситуацію, значно знижується працездатність, а також критичне ставлення до своїх можливостей.

Будь-яка екстремальна ситуація пов'язана з загрозою життю людини (терористичні акти, пограбування, розбійні напади). За короткий час відбувається зіткнення із реальною загрозою смерті. Змінюється образ світу, реальність представляється сповненою фатальними випадковостями. Людина починає ділити своє життя на дві частини – до події та після неї[2]. Виникає відчуття, що оточуючі не можуть зрозуміти його почуттів та переживань.

Необхідно пам'ятати, що навіть якщо людина не зазнала фізичного насильства, вона все одно отримала сильну психічну травму.

У сучасних умовах все більш актуальними стають питання психологічної та психосоціальної роботи з категорією людей, які побували в екстремальній ситуації. Щоб надати допомогу людині, яка пережила екстремальну ситуацію, необхідно [1]:

1. Допомогти потерпілому висловити почуття, пов'язані з пережитою подією (якщо він відмовляється від розмови, запропонувати йому описати те, що сталося, свої відчуття у щоденнику або у вигляді оповідання).
2. Показати постраждалому, що у зв'язку з найжахливішою подією можна зробити висновки, корисні подальшого життя.
3. Дати потерпілому можливість спілкуватися з людьми, які пережили з ним трагедію.
4. Не дозволяти постраждалому відігравати роль «жертви» [1].

Отже, екстремальні ситуації можуть викликати серйозний стрес, що може призвести до травматичного та посттравматичного стресу, депресії та інших психічних розладів. Надзвичайно важливо, щоб у кожного, хто опинився в таких ситуаціях, була можливість звернутися за психологічною підтримкою для подолання кризових наслідків.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації "Перша психологічна допомога. Алгоритм дій". Додаток до листа МОН 04.04.2022 № 1/3872-22
2. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : навч.-метод. посіб. / [Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко ; за заг. ред. Н. Гусак] ; Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія». Київ : НаУКМА, 2017. 92 с.

3. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). Mental Health and Psychosocial Support for Staff, Volunteers and Communities in an Outbreak of Novel Coronavirus. IFRC: Hong Kong, 2020.

4. ONG Inclusiva. Recommendations for health protection of people with disabilities during outbreaks: Lessons learned from the 2019 Novel Coronavirus. ONG Inclusiva, 2020.

5. Andreeva N., Ryazanova L., Ledova L., Trilisenko L., Kulakovskaya T. Stress Resistance of *Saccharomyces cerevisiae*. Strains Overexpressing Yeast Polyphosphatases. Stresses. 2022. Vol. 2(1). P. 17-25. URL: <https://www.mdpi.com/2673-7140/2/1/2>

Надія Олійник

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови

Тернопільського національного медичного університету

імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО МЕДИКА

Актуальним питанням модернізації сучасної вищої освіти є компетентнісний підхід, що передбачає спрямування освітнього процесу на формування, розвиток, удосконалення базових компетенцій особистості, тобто здатності, спроможності самостійно вирішувати завдання у різних сферах життєдіяльності на основі теоретичних знань, практичних умінь і навичок, досвіду, цінностей, здібностей, отриманих завдяки навчальній діяльності.

Одним із критеріїв якісної підготовки фахівців у медичних університетах виокремлюємо професійну компетентність – спроможність кваліфіковано здійснювати професійну діяльність, якісно виконувати поставлені завдання. Професійне спрямування майбутніх лікарів здійснюється не лише у процесі

засвоєння спеціальних дисциплін, а й під час вивчення гуманітарних дисциплін, зокрема української мови за професійним спрямуванням та інших вибірових дисциплін на кафедрі української мови.

Однією з передумов формування професійної компетентності є формування комунікативної компетенції, оскільки мова є одним із основних інструментів професійної діяльності медичного працівника. У наш час висококваліфікований спеціаліст повинен мати глибокі фахові знання, високу загальну і мовну культуру, уміти спілкуватися з пацієнтами і колегами під час клінічної практики, висловлюватися правильно, точно, чітко, логічно, уміти грамотно писати і знати основні вимоги до ведення ділової і професійної документації.

Основними складовими комунікативної компетенції є:

- мовна компетенція, тобто знання учасниками комунікації норм та правил сучасної літературної мови і вміле використання їх у продукуванні висловлювань [1, с. 13]. Виділяють такі її складові: лексична, граматична, семантична, фонологічна, орфографічна, орфоепічна, пунктуаційна компетенції.

- Мовленнєва компетенція – це наявність мовленнєвих умінь, що визначають мовленнєву поведінку, тобто здатність сприймати, розуміти, створювати, відтворювати, використовувати мовні форми в різних ситуаціях спілкування, зрозуміло, логічно і послідовно висловлювати свої думки. Саме мовленнєві вміння охоплюють уміння говорити, слухати, читати і писати [2].

- Соціокультурна компетенція, тобто певний об'єм знань про соціокультурну специфіку країни, мова якої вивчається, обізнаність у міжкультурній взаємодії, бажання спілкуватися, бути упевненим у собі співрозмовником, уміти орієнтуватися у потоці інформації.

- Навчально-пізнавальна компетенція – це засвоєння навчального матеріалу через задоволення пізнавальних потреб особистості, набуття практичних навичок у спілкуванні між собою, обмін набутим досвідом.

Отже, комунікативна компетенція – це оволодіння усіма видами мовленнєвої діяльності, культурою усного та писемного мовлення, уміння і навички взаємодіяти з оточуючими людьми, виконувати різноманітні соціальні

ролі, використовувати мову в різних сферах і ситуаціях, тобто, це вміння спілкуватися.

Викладачі кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету розробляють навчальні курси з української мови саме для формування комунікативної компетенції з метою опанування усіма видами мовленнєвої діяльності, засвоєння необхідного обсягу знань з мови, набуття певного соціального досвіду.

Основним завданням вивчення української мови у медичному закладі вищої освіти є формування у студентів власної мовленнєвої поведінки, заохочення майбутніх медиків удосконалювати знання з рідної мови для встановлення соціальних контактів, використання мови у різноманітних реальних комунікаціях та ін.

На практичних заняттях з української мови за професійним спрямуванням комунікативна компетенція реалізується через комунікативну поведінку викладача, активну і вмотивовану поведінку студента, використання мовленнєвих засобів, життєво важливих або професійно спрямованих ситуацій спілкування, предметів обговорення. Важливо також, окрім індивідуальної роботи зі студентом, організовувати спільну діяльність, працювати в мобільних групах, створювати спільні проєкти, уміти їх презентувати групі, використовувати сюжетно-рольові ігри, у яких студенти обирають собі певні соціальні ролі і діють від їх імені. При цьому студенти висловлюють свої погляди, почуття, емоції, налагоджують контакти з одногрупниками, самостійно обирають види діяльності, вчаться домовлятися між собою: один робить презентацію, другий шукає матеріали, третій буде представляти спільний проєкт і т. д.. Граматичний матеріал і робота з ним також здійснюється у контексті вирішення мовленнєвих завдань. У такий спосіб формується граматична компетенція, що базується на умінні користуватися граматичними ресурсами української мови (словотвірні одиниці, способи словотворення, морфологічні одиниці, категорії і форми, синтаксичні одиниці й категорії), що необхідно для розуміння й продукування текстів у різних сферах діяльності [2].

Мовленнєва компетенція формується на заняттях з української мови за професійним спрямуванням через говоріння – активний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує усне спілкування у формі діалогічного і монологічного мовлення. Використовується при спілкуванні на заняттях підготовлене мовлення і непідготовлене (спонтанне) мовлення. Підготовлене мовлення – це публічний виступ, доповідь за певною тематикою, який готує студент заздалегідь, відповідь на теоретичне питання чи домашнє завдання. Непідготовлене мовлення вимагає від студента певного рівня володіння мовою і інтелектуального розвитку, вміння логічно будувати мовні конструкції і загальний контекст бесіди.

Вважаємо, що формування комунікативної компетенції в майбутніх медиків є важливою складовою професійної мовнокомунікативної компетенції. Це, насамперед, професійні знання і практичні навички в поєднанні із вихованням, загальною культурою людини, її вмінням спілкуватися, орієнтуватися в навколишньому середовищі. Комунікативна компетенція відіграє вирішальну роль у становленні успішного спеціаліста, допомагає у спілкуванні між лікарем, пацієнтом та родичами, унеможлиблює конфліктні ситуації, покращує надання якісних медичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навчальний посібник. К. : ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
2. Українська мова (за професійним спрямуванням) : підручник / С. М. Луцак та ін. ; за ред. С. М. Луцак. К. : ВСВ «Медицина», 2017. 360 с.

Сеник А. М.

старший викладач кафедри психології і соціальної роботи,

кандидат педагогічних наук,

Західноукраїнський національний університет

ВИВЧЕННЯ СПЕЦИФІКИ МЕДІАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Одним із ефективних інструментів у розв'язанні певних конфліктних ситуацій у соціумі є процедура медіації. Поява та розвиток медіації в Україні триває понад 30 років, що доводить про набуття нею статусу соціального інституту. Медіативні технології можна вважати також як засіб попередження та профілактики соціально негативних явищ у суспільстві. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне включення до процесу професійної підготовки соціальних працівників вивчення медіативних технологій як соціальної інновації, затребуваної життям. Завдяки медіації соціальний працівник буде спроможний ефективно вирішувати завдання у сфері соціальної роботи з різними категоріями клієнтів (з дітьми, молоддю, людьми похилого віку, військовослужбовцями, а також і з неблагополучними сім'ями).

Поняття «медіація» походить від латинського «mediare» – означає посередництво. Медіація – це переговори за участю третьої, нейтральної сторони, яка є зацікавленою лише в тому, щоб сторони вирішили свій конфлікт максимально вигідно для конфліктуючих сторін.

На практиці медіація відбувається у формі переговорів у кілька раундів. Медіатор стежить за коректністю бесіди сторін, ставить відкриті питання, що дозволяють з'ясувати їхні інтереси, стежить за часом, резюмує досягнуті сторонами домовленості, знижує рівень напруги у разі виникнення. Після переговорів – складається медіативну угоду.

У рамках професійної підготовки фахівців соціальної сфери варто виділити основні напрямки реалізації медіативних технологій:

- організація освітнього простору;
- розробка та апробація соціальних та соціально-педагогічних проєктів, що у результаті дозволить розвинути компоненти медіаційної компетенції;
- організація практико-орієнтованого навчання, що передбачає збір кейсів за медіаційними технологіями.

Так, наприклад, при реалізації процедури медіації у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників під час лекційних та практичних занять відбувається спільний аналіз проблеми та пошук шляхів для її вирішення (запропонований варіант розв'язання конфлікту має влаштовувати усіх учасників ситуації). Для цього, насамперед, необхідно сформулювати об'єктивний погляд на проблему; потім – розділити проблему та систему взаємовідносин всіх її учасників на структурні складові. Після цього можуть розпочатися переговори, але обов'язково з урахуванням думки всіх учасників проблемної ситуації.

Процедура медіації є провідним способом вирішення проблем неблагополуччя сучасної сім'ї, оскільки допомагає об'єднати інтереси сторін за врівноважити рівень їх претензій; дозволяє виробити стабільне, взаємовигідне рішення; сприяє зміцненню відносин сторін; що в загальному плані забезпечує благополуччя суспільства, до якого входять сторони конфлікту.

Зауважимо на існуванні основних принципів медіації:

- добровільний характер. Залучення людини «зі сторони» для врегулювання конфлікту є не обов'язковим, а це означає, що у випадку, якщо один із учасників конфлікту виступає проти допомоги третьої сторони, його не змусять насильно брати участь у такому форматі переговорів (на відміну від судового розгляду, ігнорування якого спричиняє серйозні наслідки);

- рівні права сторін. Жоден із учасників переговорів не має переваг, усі мають рівні можливості для відстоювання своїх прав. Це дозволяє сторонам спільно приймати остаточне рішення та мінімізувати власні втрати;

- повна конфіденційність. Медіатор пов'язаний законом, що забороняє йому розголошувати будь-яку інформацію, отриману в ході процедури, а це

означає, що сторони, які хочуть зберегти конфлікт у таємниці, можуть не перейматися розголосом;

-нейтралітет медіатора. Роль третьої сторони бере на себе медіатор, кандидатуру якого схвалюють усі учасники сторін. Це дозволяє сторонам переконатися у відсутності зацікавленості медіатора у тому чи іншому результаті. Так, за нормами, встановленими для медіаторів, якщо фахівець у якийсь момент відчуває, що не здатний зберігати неупередженість, він зобов'язаний відмовитися від участі у переговорах.

Вважаємо, що майбутній соціальний працівник обов'язково має бути підготовленим і до виконання ролі медіатора у своїй професійній діяльності. Соціальний працівник як медіатор – це талановитий конфліктолог та спеціально навчений фахівець, а його головне завдання – створити здоровий мікроклімат для нормального ведення діалогу, навіть якщо між сторонами напружені стосунки. Під час свого супроводу медіатор створює спокійні та сприятливі для взаємного діалогу умови, найчастіше після вирішення конфліктної ситуації сторони залишаються у добрих взаєминах, що надалі сприяє довгостроковій співпраці. У зарубіжні практики, супровід медіатора, наприклад, після судових розглядів, є звичайною справою.

У наукових джерелах зазначається на ряді правил проведення процедури медіації: медіатор певною мірою пов'язаний законодавством, проте конкретного зведення правил, загального для всіх процедур медіації, немає, є лише локальні обмеження та вимоги до процедури. Сторони медіації також можуть попередньо прописати низку вимог до процедури. Також можливим є наявність певних правил серед учасників конфлікту, у межах якого діє соціальний працівник.

Алгоритм проведення медіації базується на тому, що найчастіше ця процедура є столом певним переговорів, за яким зустрічаються медіатор та сторони конфлікту. Якщо відносини між учасниками переговорів напружені настільки, що створення позитивної атмосфери неможливе, тоді сторони не перетинаються та спілкуються виключно через медіатора. Такий спосіб медіації називають човниковим. Важливо розуміти, що навіть за такого сценарію

медіатор сам не пропонує і не виносить рішення, а лише спрямовує учасників до нього. Він організовує діалог, допомагає учасникам переговорів сформулювати власні вимоги та донести їх до опонентів, а головне – почути свого співрозмовника.

В даному контексті у дослідженнях Н. Мазаракі вказується, що саме справедливість є базисною категорією медіації, адже такий метод вирішення спорів, на думку вченої, є життєздатним через забезпечення справедливого рішення спору, а завданням медіаторської спільноти є запровадження та практичне застосування таких правил, норм медіаційної процедури, що у загальному розумінні унеможливають несправедливість процедури та результату медіації [1].

Підкреслимо, що, наприклад, в межах діяльності учасників освітніх відносин може бути дієвою Комісія з врегулювання спорів. У порівнянні з її діяльністю Служба медіації сприяє тому, що рішення виробляється самими сторонами конфлікту (за участю медіатора). Медіатор не шукає правих і винних, а спрямовує сторони шляхом знаходження взаємовигідного рішення, що у подальшому допоможе уникнути неприємних ситуацій. Завдання Служби шкільної медіації зосереджено на тому, щоб максимальна кількість конфліктів вирішувалася у відновний спосіб. Відновлювальний підхід у вирішенні конфліктів дозволяє позбутися образ та інших негативних переживань, самостійно розв'язати ситуацію (відшкодувати збитки, домовитися, вибачитись, пробачити), уникнути повторення подібного в майбутньому.

Медіатор – це нейтральний посередник, який допомагає налагодити конструктивний діалог між сторонами з приводу можливого вирішення протистояння і підтримує їх у цьому. Медіація часто застосовується при сімейних суперечках. Наведемо приклади ситуацій, для яких медіація стане найкращим рішенням:

- сімейні конфлікти на ґрунті поділу майна або суперечки про дитину;
- трудові суперечки між роботодавцем та колективом або його окремими членами;

- певні конфлікти між засновниками організації чи акціонерного товариства з питань управління юридичною особою;
- конфлікти між контрагентами, спровоковані, наприклад, порушення умов договору;
- приватні суперечки між громадянами, наприклад, через неповернення боргу, ненавмисне завдання збитків.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що медіація як соціальний інститут, набирає обертів у своєму розвитку. З наукових джерел відомо, що перший етап появи медіації був пов'язаний з необхідністю врегулювання конфліктів, що виникали між містами та державами. На той час посередниками були аксакали, вожді, жерці тощо. І замість слова «медіатор» у стародавні часи використовувалося слово «посередництво». Як бачимо, правовий аспект медіації не втратив своєї актуальності і в умовах сьогодення [2]. Отже, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, які виконують значну кількість ролей у взаємодії з різними категоріями клієнтів, має обов'язково містити окремі теми, пов'язані з діяльністю медіатора й у соціальній сфері. Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у розробленні тренінгу для майбутніх соціальних працівників «Медіація йде у соціум».

Список використаних джерел:

1. Мазаракі Н. А. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 276 с.
2. Лиско А. Проблеми впровадження та проведення медіації в адміністративному судочинстві України. URL:<http://www.cdms.org.ua>.

МАТЕРІАЛИ

III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСПАРЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ІСТОРИЧНИЙ, ПРАВОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ»

MATERIALS

OF THE III INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

«COMMUNICATION AS A FACTOR OF TRANSPARENCY OF SOCIAL INTERACTION: PSYCHOLOGICAL, HISTORICAL, LEGAL, ECONOMIC AND POLITICAL DIMENSIONS»

Підписано до друку 06.05.2024 р.
Формат 60х90/8. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 26,7. Обл.-вид. арк. 30,7.
Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Університетська думка»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 51-75-72
E-mail: edition@wunu.edu.ua